

BAGI JUDIT

MULIAN POKOLJÁRÁSA A TENGCHONGI TÍZ KIRÁLY ÜNNEP SORÁN*

2012 szeptembere és 2013 áprilisa között terepmunkát végeztem Kína Yunnan 云南 tartományában. Az első hónapokban terepfelmérést végeztem, majd 2012 decemberétől elkezdtem állomásozó terepmunkámat. Kutatásom a Tengchong 腾冲 környéki vallási specialisták és helyi népi vallásos zenei társulatok tevékenységére irányult. Terepmunkám legfontosabb eredménye, hogy az általam Baoen-csomagnak¹ 报恩 nevezett, szülőtisztelettel kapcsolatos szövegek használatának is tanúja lehettem, és ezt többnyire dokumentálni is tudtam a han 汉 és bai 白 nemzetiségű taoista és buddhista mesterek, bai énekmondók (*baizu yanchang quben de yiren* 白族演唱曲本的艺人), valamint helyi, vallási zenét játszó, konfucianus, buddhista és taoista elemekből felépülő vallási szövegeket recitáló han és bai nemzetiségű, ún. Dongjing társulatok (*Dongjing hui* 洞经会) körében.

A Dongjing társulatok hagyományos rituális kínai zenét játszó vallásos társulatok, amelyek alapvetően taoistának vallják magukat, a Dongjing elnevezés a repertoárjuk legfontosabb szövegére utal: *Da dong xian jing* 大洞仙经 („Nagy barlangbéli halhatatlanok könyve”). A legtöbb helybéli társulat úgy tartja, hogy a Dongjing szövegek könyvek a mai Nanjing 南京 környékéről származnak. Az 1380-as években Hongwu császár 洪武 (ur. 1368–1398) katonai alakulatokat küldött a mai Yunnan területére. A letelepedett katonák – a

* Szeretnék köszönetet mondani a Magyar Ösztöndíj Bizottságnak, valamint Richard de Unger úrnak, Korvin Gábor professzor úrnak és Szilágyi Bálintnak a terepmunkám megvalósításához nyújtott támogatásukért. Szeretném kifejezni hálámat és nagyrabecsülésemet vezető tanáromnak, Vargyas Gábor professzor úrnak terepmunkám és jelen tanulmányom anyagának elkészítése során nyújtott támogatásáért és hasznos tanácsaiért.

¹ Az általános kínai kifejezéseket modern kínai írásjegyekkel írom, azonban a szertartások éimikus megnevezéseinél, valamint a szövegek könyvek címeinél a hagyományos írásjegyeket használom, követve a helyi szokásokat.

szájhagyomány szerint – magukkal hozták szokásaikat, amelyek idővel beépültek a helyi kultúrába.²

A Baoen-csomag és terepmunkám

A Baoen-csomag főbb szövegei a következők:

1. *Baoen zhen jing* 報恩真經 („A szülői kegy viszonzásának igaz könyve”), amelyet csak a Dongjing társulatok használnak.

2. A buddhista mesterek többnapos halotti megemlékezéseinek kiemelt szövegkorpuszaként funkcionáló művek:

2.1. *Da fangbian fo baoenjing* 大方便佛報恩經 („Szútra a szülői kegy viszonzásának nagy, ügyes eszközeiről Buddha tanítása szerint”);

2.2. *Mulian jiu mu* 目連救母 („Mulian megmenti anyját”)³

2.2.1. Ennek liturgikus (*ji ke* 偈科) verziója: a *Fo shi Mulian dui ji ke* 佛氏目連對偈科 („A Buddha nemzetségéhez tartozó Mulian [megmenti anyját a pokolból] liturgikus párbeszéd szövege”);

2.2.2. Ennek szútramagyarázó (*jiangjing ke* 講經科) formája: *Fo shi Mulian jiangjing ke* 佛氏目連講經科 („A Buddha nemzetségéhez tartozó Mulian [megmenti anyját a pokolból] szútramagyarázata”).

3. *Xue hu jing* 血湖經 („Vértó-szútra”),⁴ illetve

3.1. ennek liturgikus formája: *Yujia tan qian xue hu dui ji ke* 瑜伽壇前血湖對偈科 („A Vértó-szútra liturgikus párbeszéd szövege a jóga-oltár előtt”);

3.2. ennek tanátadó formája: *Yujia tan qian xue hu jiangjing ke* 瑜伽壇前血湖講經科 („A Vértó-szútra szútramagyarázata a jóga-oltár előtt”).

² Az információk egy interjúból származnak, amely 2013. március 1-jén készült az újonnan alakuló Felhő-hegyi Dongjing Kulturális Társulat (*Yunshan Dongjing Wenyu Dui* 云山洞经文队) tagjaival.

³ A *Mulian jiu mu* szövegekönyv Liu mester repertoárjában két részből áll. Ha általánosságban beszélek a szövegről, akkor csak a *Mulian jiu mu* közös, rövidített megnevezéssel hivatkozom rá. Ha a két részből álló szövegekönyv valamelyikéből konkrét szövegrészre utalok, akkor megadom, hogy a liturgikus vagy a tanátadó szövegekönyvből idézek. A szövegekönyvekhez kapcsolódó szertartás neve is *Mulian jiu mu*.

⁴ A *Xue hu jing* szövegekönyv Liu mester repertoárjában két részből áll. Ha általánosságban beszélek a szövegről, akkor csak a *Xue hu jing* közös, rövidített megnevezéssel hivatkozok rá. Ha a két részből álló szövegekönyv valamelyikéből konkrét szövegrészre utalok, akkor megadom, hogy a liturgikus vagy a tanátadó szövegekönyvből idézek.

4. Mulian pokoljárásának kísérőszövegei a következők:

- 4.1. *Shi shi tan qian qing xi ke* 釋氏壇前請錫科 („Szerartás Buddha oltára előtt: [Mulian] könyörgése ónbotért”);
- 4.2. *Yujia tan qian baoen ran deng ke* 瑜伽壇前報恩染燈科 („A szülői kegy viszonzásának és a mécses gyűjtésének szertartásos szövege a jóga-oltár előtt”);
- 4.3. *Fo shuo Baoen jiu ku fa chan* 佛說報恩救苦法懺 („Litánia a szülői kegy viszonzásáról és a szenvedéstől való megszabadulásról, ahogy a Buddha mondotta”);⁵
- 4.4. A *Yujia tan qian xue hu shi zhuan ke* 瑜伽壇前血湖十轉科 („A Vértó [körüli] tíz forgás szertartásos szövege a jóga-oltár előtt.”⁶

Jelen tanulmányomban a hely híján most figyelmen kívül hagyott szövegek közül a *Mulian jiu mu* szöveg *bai* változatának előadására ma is gyakran kapnak felkérést az énekmondók, leginkább a nyári időszakban, a *Zhongyuan jie* 中元節 (Középső Kezdet ünnepe)⁷ vagy más néven *Yulanpen jie* 盂蘭盆節 („Éhes szellemek ünnepe”, szanszkrit Ullambana) 15 napos periódusában. A helyi Dongjing társulatok közül eddig csak egyetlen *han* társulattól hallottam arról, hogy felkérésre a *Mulian jiu mu* szövegét recitálják, amit képmutogatással egészítenek ki.

A *Baoen zhen jing* szöveget a kínai idők ünnepe, valamint halotti megemlékezések során szokták előadni. A *Xue hu jing* szöveget taoista mesterek is recitálják, de csak abban az esetben, ha a családtagok a család elhunyt női tagja számára kérnek megemlékezést.⁸ Terepmunkám során mindösszesen egyetlen olyan *han* buddhista mesterrel találkoztam (a Liujiazhaiban 刘家寨 [Liu család tanyáján] lakó Liu Dingchanggal 刘定昶), aki a fent említett valamennyi szöveget (*Da fangbian fo baoenjing*, *Mulian jiu mu*, *Xue hu jing*) beépítette többnapos rituális előadásaiba.

⁵ Köszönöm Victor H. Mair professzor úrnak a fordításban nyújtott segítségét. Szeretném kifejezni hálámát Kalmár Éva tanárnőnek és Kósa Gábornak a téma megértéséhez nyújtott szakmai tanácsaikért.

⁶ A *zhuanra* 轉 („forgás”) mint műfajra vonatkozóan annyi információval rendelkezem Liu Kan szertartásvezetőtől, hogy előadásmódjában különbözik a többi recitálási módtól. Victor H. Mair korábbi meghatározása szerint a *zhuan* jelentése az akkori használatával függ össze, vagyis a szertartásvezető a kezében szútrát tartva recitálja azt, miközben forgatja a tekercset (Mair 1989: 159, 215). A terepmunkám során inkább azt láttam, hogy a yunnaniak gyakorlatában ez a körbejárásra vagy körbeforgásra vonatkozik.

⁷ Az ünnep taoista elnevezéséről és a témáról bővebben lásd Teiser 1996 [1988]: 35–40.

⁸ A taoista és a buddhista szövegvariáns nem egyező.

1. ábra A terepmunka helyszínei Yunnan tartományban⁹

Terepmunkám első szakaszának végén (2012. szeptember–november) két területet jelöltem ki magamnak további kutatások végzésére (lásd a fenti térképet). Az egyik a *bai* nemzetiségiak lakta Zhoucheng 州城 (közigazgatásilag Dali 大理 óvárosához tartozik) és környéke; a másik a jelen tanulmányomban szereplő, a mianmari határvidék – a jádekereskedelem szempontjából is – kiemelt szerepet játszó Tengchong 腾冲 városkája és környező települései. Jelen tanulmányom ez utóbbiról és egy ott megtartott szertartássorozatról, a hétnapos, *Shi wang hui* 十王會 („Tíz Király ünnep”) címet viselő halotti megemlékezésről szól. Ez utóbbinak egyelőre csak az első napját mutatom be részletesen. Választásom azért esett erre a napra, mert az első nap este egy szertartásos előadás keretén belül Liu Dingchang (a továbbiakban Liu mester) és társulata vezetésével, valamint az ünnepségen résztvevők aktív jelenlétével, a *Mulian jiu mu* történet került bemutatásra.

Mulian pokoljárásának leírásához émikus (belső) módon közelíték, vagyis a szertartásvezetők és a szertartásokon résztvevők saját értelmezésében mutatom be az állomásos terepmunkám során a helyszínen rögzített eseményeket. Az émikus módon rögzített anyagot pedig megkísérlem a geertzi „sűrű leírás”

⁹ Ezúton is szeretném megköszönni Ágota Gyöngyinek a tanulmányban található térkép és grafikák, valamint a Guanyin templom alaprajzának elkészítését. Köszönetemet fejezem ki továbbá Kovács Évának immár több évtizedes barátságáért és önzetlen segítségéért.

mintájára közölni.¹⁰ Az étikus (külső) szemléletű¹¹ feldolgozásra, vagyis a témában korábbról ismert tudományos ismeretek vizsgálatára, azoknak az új anyagokkal történő összehasonlító elemzésére, végeredményben a hazai, valamint a nemzetközi sinológiai és antropológiai diskurzusba történő bekapcsolására a következő cikkemben kerül majd sor.

A TENGCHONGI TÍZ KIRÁLY ÜNNEP

A szertartásvezető specialisták

2013. február 27-én, mintegy három héttel a kínai tavaszünnep után, a közigazgatásilag Tengchonghoz tartozó Da Luoqiping 大罗绮坪 falu Guanyin templomában (*Guanyin si* 观音寺) kezdetét vette a helyi templomközösség által szervezett és finanszírozott hétnapos Tíz Király ünnep – egy grandiózus kollektív halotti megemlékezés. Szertartásvezetőnek a térség, sőt a közeli jársok legelismertebb buddhista mesterét, Liu mestert és társulatát kérték fel. Az utolsó előtti két napra, kiegészítésképpen, párhuzamos előadóként, a falu Dongjing tásulatát, a *Tengchong xian Da Luoqiping Gui Xiang Hui* 腾冲县大罗绮坪桂香会 (Tengchong város Da Luoqiping falu Kasszia Társulatát) is meghívták, akik szintén recitálnak *Mulian*-szöveget, de ezúttal a *Shi gongyang* 十供養 („Tíz Felajánlás”) bemutatására kaptak felkérést. A társulat vezetője, a hetvenes éveit taposó Duan 段 úr, akárcsak a tagok jó része, mezőgazdasági tevékenységből tartja fenn magát és családját. Duan úr, aki kiváló írástudó, készségesen mutatta meg nekem 19. századi fanyomatos szövegeiket, illetve a *Mulian*-recitálás előadása során kiakasztott képeiket. Duan úr azonban maga is hangsúlyozta, hogy jóllehet ők is recitálnak *Mulian*-történetet, annak igazi tudója Liu mester, aki a mostani ünnepséget is vezeti. Így a továbbiakban Liu mesterre és az általa előadott előadásra koncentrálok.

A 48 éves Liu mester negyedik generációs buddhista (és taoista) mester, a bábkészítéséről híres Liujiazhai¹² nagyra becsült lakója, aki vallási szertartás-

¹⁰ A „sűrű leírás” a megfigyelt közösség tagjai viselkedésének és egymáshoz való viszonyának részletes, elemző leírása az adott társadalmi és/vagy vallási kontextus tükrében. Meghatározásáról bővebben lásd Geertz 2001: 194–226.

¹¹ Az énikus-étikus fogalompár értelmezéséről bővebben lásd Eriksen 2006: 54–55.

¹² Liujiazhai bábszínházáról és bábkészítéséről Kína-szerte híres kis település Yunnan tartományban. 2013-ban a Mianmarban megrendezett nemzetközi bábfesztiválon ők képviselték Kínát. Megfigyelésem szerint Liujiazhaiban a kulturális és vallási élet meghatározó szereplői szoros családi kötelékben állnak egymással. A bábkészítők és előadók, a Dongjing tásulat egyik vezetője és a Liujiazhai-beli idősek egyesületének vezetője mindannyian vér szerinti rokonai a buddhista/taoista vallási vezető Liu mesternek. Itt meg kell jegyezni, hogy mostanáig a fő

mesterként tartja fenn magát. Legkiemelkedőbb tanítványa – a szintén a ló évében született – 24 éves fia, Liu Kan 刘刊, aki a hagyományoknak megfelelően már 16 éves kora óta tanulja apja mellett a mesterséget. A mesternek két leánya van, akik közül a nagyobbik már házas, a kisebbik pedig egyetemi hallgatóként zenei tanulmányokat folytat.

Liu mester háza Liujiashai falu központjában, a bábszínházhoz és a Liu ősök templomához (*Liushi zongci* 刘氏宗祠) igen közel, a piactérből nyíló csendesebb mellékutca legelején található. A központi udvar köré rendeződő épületek közül kettő fából épült lakóépület, a harmadik oldalon – a kaputól jobbra – pedig egy új építésű épület található. Ez utóbbi két helyiségből áll. Az egyik konyhának, a másik fürdőszobának lett kialakítva. A kapuval szemközti faépület földszintje, ahol a lakószobák is találhatóak, főként a buddhista elemekben bővelkedő szertartások előkészítésének helyszíne. Ezen épület emeletén még két szoba található, melyek a családi ősök csarnokának nyitott helyiségét fogják közre. Az ősök csarnoka – tapasztalatom szerint – családi taoista szertartások bemutatására is szolgál. Liu mester családjának férfitagjai maguk is mind kiváló előadóművészek. Egyik bátyja a helyi Dongjing társulat vezetője; ez utóbbi fia, Liu Changzong 刘常宗,¹³ a falu híres bábmesterének, Liu Yonggunak 刘永固 bábéoadó tanítványa. Másik bátyja a helyi idősek egyesületének vezetője, kiváló szónok.

Liu mesternek és fiának két állandó kísérője van: az 58 éves Liu Yongjing 刘永镜 (a továbbiakban „Öreg Liu”), aki Liu mesternek csak falubeli névrokona, valamint a 33 éves Li Zuolian 李佐连 (a továbbiakban „Fiatall Li”). Öreg Liu konfucianusnak vallja magát, tagja a helyi Dongjing társulatnak, csakúgy, mint ősei, és hozzájuk hasonlóan Liu mester egyik fő segédjeként tevékenykedik. Szertartásokat vezethet, a zenei kíséret oszlopos tagja, de az ő birtokában – eltérően Liu mestertől – nincsenek régi szövegek. Mindemellett elismert költő, „népi hegyi dalaival” (*minzu shange* 民族山歌), illetve a Tíz Király ünnepet dicsőítő költeményével a helyszínen nagy sikert aratott. Egyik fia, Liu Anda 刘安达, Liu mester útmutatásával „buddhista specialistának” (*xian-*

bábmester egy személyben birtokolta a bábos előadóművészi és a bábkészítő mesterség minden fortélyát. A jelenlegi fő bábmester (Liu Yonggu 刘永固) viszont úgy döntött, hogy kettéválasztja mesterségének ezt a két ágát, és megosztja a (vér szerinti és kiválasztott) tanítványai között. Az idősödő vezetők fiaik és/vagy közvetlen rokonaik köréből nevelik ki utódaikat, illetve leginkább olyan családból választják ki munkatársukat, fiatal tanoncukat, akinek az édesapja vagy nagyapja szintén kollegiális viszonyban volt velük vagy elődeikkel. Erre kiváló példa Liu mester társulatának összetétele is.

¹³ Liu Changzong az egyik legfontosabb adatközlőm volt, és egyben ő volt az, aki meggyőzte nagybátyját, Liu mestert, hogy dokumentálhassam a szertartásait.

shengnek 先生) tanul,¹⁴ egyedül az ő esetében voltam szemtanúja annak, hogy Liu mester megengedte, hogy a szertartások szüneteiben – ha más feladata éppen nem volt – a szövegeket tanulmányozza. Öreg Liu másik fia, Liu Anping 刘安平, a híres bábmestertől, Liu Yonggutól bábkészítést tanul. Bonyolultabb szertartások esetén Liu mester kiegészítésképpen fiatal mestertanoncokat is elhív, akik az általam látott összes esetben az adott helyi közösség mesterei voltak.

A következőkben bemutatandó hétnapos ünnepségen Liu mester és fia, Liu Kan, Öreg Liu és elsőszülött fia, Liu Anda, valamint Fiatall Li és a templomközösség helyi mestere, Yang 杨 vettek részt.

A résztvevők

A templom gondnoka egy barna színű szerzetesi ruhát viselő, idős szerzetes, valamint egy hétköznapi viseletként sötét szerzetesi ruhát viselő középkorú szerzetesnő volt. A hétnapos halotti megemlékezés során az idős szerzetes csak ritkán, a legfontosabb rítusoknál jelent meg, ezzel is hangsúlyozva a szertartás jelentőségét más szertartásokhoz viszonyítva. A szerzetesnő állandó részese volt a napi eseményeknek, és nagy hangsúlyt fektetett az adományok gyűjtésére is.¹⁵ Összefogta a három csoportba osztott hívek tömegét;¹⁶ a szertartások

¹⁴Tengchong környékén mind a taoista, mind a buddhista vallási specialistákat *xianshengnek* hívják. Megfigyeléseim szerint szájhagyomány útján képezik magukat, mesterségükbe a szertartások során tanulnak bele. Szöveggönyvekkal közülük azonban csak néhányan rendelkeznek, így értelemszerűen a legmélyebb ismeretekkel ők bírnak; a hívek általában őket kérik fel a szertartások megrendezésére. A közigazgatásilag szintén Tengchonghoz tartozó Heshun 和顺 óvárosban azonban ezzel eltérő esettel is találkoztam. A jelenlegi heshuni fiatal taoista mestert, Liu Chenget 刘城 heshuni mestere, valamint a tengchongi taoista vezetőség nevezte ki mester-sége folytatására és a szöveggönyvek birtoklására. A szöveggönyveket elődje, az idős mester adta át neki. Szorgalmát és rátermettségét bizonyítja, hogy a környéken az egyik legkiemelkedőbb taoista mester hírében áll. Ugyanakkor minden helységben egyértelmű volt az is, hogy a taoista vagy buddhista mester legalább tagja – Heshunban vezetője is – a helyi Dongjing társulatoknak. A Dongjing társulatbeli tagságnak mindenhol presztízsértéke van.

¹⁵Az ünnepséget követően az összegyűlt adományokból a templomkomplexum első udvarát lebetonozták.

¹⁶A résztvevőket – általam egyelőre ismeretlen okok miatt – három csoportba osztották, a csoportokon belüli számozás csoportonként újra kezdődött. Azokon a szertartásokon, amelyeken az összes résztvevőnek egyszerre kellett a rituális térben mozognia, mind a három csoportból egy-egy asszonyt bíztak meg a „csoportzászló” hordozásával. (Ők *nem* a fent említett *cheng shouk* 承首 voltak.) A „csoportzászló” tulajdonképp egy két méter magas bambuszrúd volt, rajta piros táblával, amelyen fekete tussal a csoport száma volt feltüntetve; tetején egy papírból készült vörös vagy lila bazsarózsával. A résztvevők mindegyike egy-egy névtáblát viselt, amelyen csoport-, illetve sorszámuk, valamint a nevük volt feltüntetve. Ez a névtábla úgy nézett ki, mint

szünetében nem egyszer elmagyarázta a résztvevőknek a sorra kerülő esemény – nagy tömegeket megmozgató részének – tudnivalóit, valamint közös éneklésre buzdította a jelenlévőket, előénekelve a kiválasztott buddhista éneket; továbbá részt vett a *Mulian jiu mu* szertartásban, s bizonyos szertartások során adományokat gyűjtött.

A szerzetesnő mellett további, állandó szereplők voltak a „jeles szereplő” névtáblát viselő hívők (*cheng shou* 承首): a szertartásokat mindig ők végezték elsőként, például abban a sorban, amely a Mulian ónbotjáról lelógó vászoncsíkot fogta (1. kép), ők voltak az elsők; a hídon való átkelésnél ők keltek át először; ha csak néhányan tettek felajánlást, mindig ők voltak azok.

1. kép A „kiemelt feladattal bíró” névtáblát viselő hívők (*cheng shou* 承首) a pokoljárás során a Mulian ónbotjáról lelógó vászoncsíkot fogva Készült: 2013. február 27-én. (a szerző saját felvétele)

amilyeneket konferenciákon szokás hordani. Itt kell megjegyezni, hogy a 2012 szeptembere és 2013 áprilisa között végzett terepmunka az első ilyen jellegű munkám volt.

A templomközösség tagjain túl más vidékekről is érkeztek hívek, akik közül néhányan a templom egyik helyiségében szálltak meg, míg mások helyi ismerőseiknél kaptak szállást. Ők aztán híret vitték a mester sokszínű és látványos előadásának, ami egyben egy azt követő lehetséges felkérés záloga is. A résztvevők 90%-ban nők voltak, nagyrészt idősödő vagy idős nők, becslésem szerint minimum 150 fő. Férfiak részéről a hallgatóság egy rangidős helyi lakossal, néhány helyi segítővel, illetve egy helybéli írástudó mesterrel egészült ki – mindösszesen hét férfival.¹⁷ A nők számottevő része besegített a szertartás lebonyolításába: ők biztosították a folyamatos élelmezést, az étel- és italfelajánlások elkészítését, tálalását, lecserélését, valamint a papírpénzek¹⁸ nagy tömegű hajtogatása is rájuk maradt. Ezen felül a maguk szórakoztatására – az egyébként minden ünnepségen megjelenő – környékbeli jósnőt is felkérték, hogy jövendöljön a számukra, illetve két-három írástudó asszony felolvasását hallgatták, sőt, a konyhában dolgozók madzsongjátékkal ütötték el az időt. Emellett Liu mester is felkért időnként egy-egy lelkes hívőt, hogy segítsen neki a különféle istenségeket szimbolizáló papírlapok összehajtogatásában.

A szertartások egyéb kellékeinek elkészítése egyrészt előre, másrészt a szertartások közötti szünetekben zajlik. A *Mulian jiu mu* főbb eseményeit és figuráit megjelenítő papírmásé figurákat már jó előre egy helyi manufaktúrától

¹⁷ Az ünnepségen a szertartásvezetők társulatán kívül csak ez a néhány férfi vett részt. Ők mind az ünnepség zökkenőmentes lebonyolításáért feleltek. Egy idősebb úr („Öreg Wang”) a Guanyin kolostor már említett szerzetesnője mellett volt állandóan a szertartásokon. Liu mester hozzá fordulhatott, ha bármire szüksége volt, neki volt a legjobb helyismerete, s mindezek mellett a füstölők és gyertyák „ében tartását” is ügyelte. Egy másik férfi szállást biztosított néhány fedél nélkül maradt jelenlévőnek, köztük nekem is. Ő csak bizonyos napszakokban volt jelen a szertartásokon, leginkább nézőként. Egy másik fiatalember az édesanyját kísérte el, aki tehetős asszonynak nézett ki. Látszott rajtuk, hogy bejáratosak a templomba. A fiatalember a szertartások során készségesen kiszolgálta a megszemjelt szertartásvezetőket. Továbbá volt még néhány férfi, akik a főbb szertartásokon, tehát az *Elhunyt lelkek lehívásán*, a *Mulian megmenti anyját a pokolból* címűn, vagy a *Hidon átkelés szertartásán* és az azt követő *körmeneten* vett részt.

¹⁸ A különféle szertartások függvényében többféle papírpénzt ajánlottak fel és égettek el a szertartásvezetők, valamint a hívek: *a*) voltak valódi pénzt imitáló papírpénzek, *b*) voltak régi, hajó alakú, szürke ezüsttömböt utánzó papírpénzek (*zhong ding* 中錠), amelyeket egy szertartás során az istenségeket szimbolizáló papírlapok alá is ráragasztottak, és *c*) voltak fehér és aranyszínű papírpénzek, amelyek szintén egy régi pénztípust utánoztak. A fehér színű pénzeket a szellemeknek és az elhunytaknak ajánlották fel, az aranyszínűket pedig az istenségeknek. Amikor a hívek őseiknek akartak jókívánásokat küldeni, kiválasztottak egy istenséget, akitől őseik számára békét és túlvilági jólétet kértek; majd a kiválasztott istenségnek küldött üzenetüket tartalmazó „rituális rezüméjüket” (*wenshu* 文书, „levél”) egy olyan pénzcsomaggal fogták össze, amely aranyszínű papírpénzekbe csomagolt, hajó alakú szürke papírpénzekből állt. Az egészet két kezükbe fogva, homlokuk elé emelve vitték a Guanyin templom Guanyin csarnokának (*Guanyin dian* 观音殿) oltárához, ahol meghajoltak az istenségek szobrai előtt, majd a papírégetőbe helyezték a csomagot, így juttatva el azt a kiválasztott istenséghez.

rendeli meg a templomközösség. Az ősöknek felajánlott/felküldött különféle pénzeket, ruhaneműket, cipőket, paplanokat és egyéb használati eszközöket a templomkapu bejáratánál vagy az attól nem messze lévő, több száz éves fa árnyékában letelepedő árusoktól helyben is beszerezhették a hívek.

Az idősebb nők közül néhányan, valamint az idős úr is nagyon készültek az eseményre. Ez a magukkal vitt és a rítus során magukra öltött halotti ruhák számában fejeződött ki. Volt egy határvidéki – és kivételesen írástudó – néni, aki négy-öt féle halotti ruhát¹⁹ is magára öltött az egy hét leforgása alatt. Az idős úr sárkánymotívumos halotti ruhába öltözve vett részt a hatodik napi, a hídon való átkelést követő körmeneten. A ruhák leginkább sötétkék vagy fekete vászonból, esetenként sötétebb tónusú, krizantémmal díszített selyemből készültek. Egy élelmes árus piros anyagból készített virágokat árult, amelyeket a második esti szertartásra már mindenki a sötét fejfedőjére tűzött.

Ami engem illet, én éltem a kínai elbeszélésekből is ismert „férfiaknak öltözött nők” módszerével, hajamat rövidre borotválva, egyszerű gúnyát öltve követtem a mesterek minden mozdulatát. Mivel falun az emberek elsősorban a külső megjelenés szerint kategorizálnak,²⁰ nőiesnek hangzó beszédem ellenére is mindenki fiatalembernek nézett: külső jegyeim nem feleltek meg a nőkkel kapcsolatos elvárásoknak, írni is tudtam, s mindig a mesterek társaságában ettem és forgolódtam. Nem egyszer nem merték a kolostori illemhelyiséget használni a jelenlétemben, és kitéssékeltek a bejárat feliratához, mutatva, hogy ez a „női szakasz”. Még a szertartássorozat vége felé is nagyokat kuncogtak, ekkor már humorukat csillogtatva, hogy milyen helyes legényke is vagyok én.

Pozíciómat ezen túl még azzal is igyekeztem egyértelművé tenni, hogy ha valahova áthívtak vagy valamit megengedtek nekem, például a régi szövegek megtekintését, mindig hangsúlyoztam, hogy csakis Liu mester engedélyével tehetem, mint ahogy a templomot is az ünnepség alatt csakis az ő kérésére hagyom el.

¹⁹ Halotti öltözet: az a ruha, amelyben majd halálukkor eltemetik őket. A halottaknak szóló szertartások során ezeket a ruhákat a résztvevők magukra ölt(het)ik.

²⁰ Ez émikus közlés: Öreg Liu magyarázta el nekem az ünnepség hatodik napjának reggelén, hogy ne vegyem a szívemre, ha még mindig van, aki fiatalembernek néz, mert az emberek itt vidéken általában külső megjelenés alapján kategorizálják egymást.

LIU MESTER REPERTOÁRJA

Liu mestert általában ötféle szertartás előadására kéri fel családi vagy kolostori közösségek.²¹

A) Születésnapj jókívánságokra (*Shou jing* 壽經).

B) A *Xietu* 謝土, vagyis a megélhetést adó föld köszöntésére, ami gyakran párosul a *Kai cai men* 開財門 („a bőség kapujának megnyitása”), a kapunyitás rítusával is, amelynek célja, hogy a gazdagság/bőség zökkenőmentesen áramolhasson be a térbe, nemcsak az öt irányból, hanem a főkapun keresztül is.

C) Liu mester gyakran adja elő a taoista *Song ping'an jinget* 誦平安經, avagy a békességet, szerencsét és egészséget kívánó szertartássorozatot, ami egy-öt napig tarthat.

D) Sok család hívja egy itt szokásos háromnapos temetési szertartás megtartására is.²²

E) Emellett háromféle – de émikusan egyetlen csoportba sorolt – halotti megemlékezést is tart a mester: az egyik a háromnapos *Jiu lian hui* 九連會 („Kilenc Lótusz ünnep”, Amitábha Buddhához (*[A]mituo fo*) [阿]彌陀佛 foháskodva); a másik a hétnapos *Shi Wang Hui* 十王會 („Tíz Király ünnep”), ami Mulian és a Tíz Király szövegei köré csoportosul; a harmadik a kilenc- vagy tizenegy napos *Baoen hui* 報恩會 („A Szülői Kegye Viszonzásának ünnepe”), ahol a *Da fangbian fo baoenjing* 大方便佛報恩經 („Szútra a szülői kegy viszonzásának nagy ügyes eszközeiről Buddha tanítása szerint”) szerepel kiemelt szöveggént.

A SZERTARTÁSOK KATEGÓRIÁI

A teljes nevén *Dizang shi wang sheng hui* 地藏十王勝會 („Dizang és a Tíz Király győzedelmes ünnepe”) nevet viselő kollektív halotti megemlékezésen Liu mester elmondása szerint nagyjából 40 szertartás követi egymást, amelyek során több mint 35 féle rituális szöveget recitálnak el, illetve elevenítenek meg képi ábrázolások segítségével. A legfontosabb előadásoknak valamennyi résztvevő tevékeny részesévé válik. A szertartások állandó része az élő zenei kísé-

²¹ Ez szintén émikus közlés, azaz Öreg Liu és Liu Kan egymástól függetlenül magyarázták el nekem Liu mester repertoárját. E két adatközlőm leírásából ismertem meg a szertartástípusokat és funkciójukat.

²² A városlakóknál kicsit eltérő szokás él már, ők sokszor nemcsak a buddhista mestert hívják a háromnapos temetési szertartások elvégzésére, hanem az egyik napra a városi Dongjing társulatot is; a harmadik napon pedig ismét a helyi buddhista mester vezetésével viszik körbe Tengchong utcáin a halottat, hogy utána végső nyugvóhelyére kísérjék.

ret. A zenekar tagjai a szerint cserélődnek, hogy Liu mester hogyan osztja be csapatát a szertartás elvégzéséhez.²³

A szertartások kategóriáira számos külső jel utal(hat):

1) Liu mester személye – azaz, hogy az adott szertartásrészen jelen van-e, s ha igen, milyen funkcióban (recitáló, vallási tanító).

2) A további szertartásvezetők száma és összetétele.

3) A szertartásvezetők által viselt öltözet: *a)* sárga köntös fehér színű fejfedővel, *b)* sárga köntös piros paláttal és fehér színű fejfedővel, *c)* sárga köntös piros paláttal, fehér színű fejfedővel és buddhista fejkoronával, *d)* sárga köntös, piros paláttal és drágaköves buddhista fejkoronával. A viseletek bonyolultsága egyenes arányban áll a szertartás fontosságával.

4) A szertartásvezetők által használt tárgyi kellékek (a szövegek tartalmát megjelenítő képek és papírmásé figurák), valamint hangszerek: *lingpai* 令牌 („nehezék”), *lingzi* 铃子 („csengő”), *dangdang* 铛铛 („csörgő”), *muyu* 木鱼 („fa hal”), *gu* 鼓 („dob”), *da bo* 大钹 („nagy cintányér”), *xiao bo* 小钹 („kis cintányér”), *mang[luo]* 芒[锣] („gong”), *hailou* 海螺 („kagylókürt”).²⁴ Ezekon kívül a később részletesen bemutatandó néhány egyéb rituális tárgyi kellék: *mingzhu xizhang* 明珠锡仗 („Fénylő gyöngyökkel ékes ónbót” = „Mulian ónbotja”), *Xue hu qiao* 血湖桥 („a Vértó hídja”), *lianhua deng* 蓮花燈 („lótusz-mécsesek”) és papírmásé figurák, úgymint: a *qi xing deng* 七星燈 („hét csillag lámpása”), *jiu lian deng* 九蓮燈 (a „kilenc lótosz lámpása”),²⁵ *gou* 狗 („kutya”), *she* 蛇 („kígyó”), *bai he* 白鶴 („fehér daru”), valamint két hegy: *jin shan* 金山 („az Arany-hegy”) és *yin shan* 銀山 („az Ezüst-hegy”), illetve egy *ta* 塔 („pagoda”).

5) A hívek által viselt öltözet és egyéb kiegészítők.

6) A szertartások kategorizálásában komoly szerepet játszik továbbá az is, hogy melyik napszakban adják elő a szertartást. Mivel az égi világban („égi csarnokban”, *tiantang* 天堂) akkor van a nappal, amikor nálunk már lebukott a Nap, a legfontosabb szertartásokat sötétedés után lehet csak elkezdni.

²³ A szertartásvezetők közül azok, akik épp nem szerepelnek, az adott szertartás zenészei lesznek. Vagyis Liu mester társulatában nincs külön zenész/zenekar, hanem a szertartásvezetők zenélnék változó összetételben és sorrendben.

²⁴ Ez utóbbit mindössze három esetben, a „rituális rezümék” küldésekor az istenségek meghívására, az elhunyt ősök behívásakor, illetve végső útjukra engedésükkor fűjták meg.

²⁵ 2012 karácsonyán Liu mesterrel és társulatával egy háromnapos temetési szertartáson vettem részt. Ekkor ugyanezt a lámpást *baoen deng*nek 報恩燈, vagyis „a szülői kegy viszonzása lámpásának” nevezte Liu Kan.

A SZÖVEGKÖNYVEK

A szertartások jellegét (vagy kategóriáját) mindazonáltal elsősorban az adott szöveg műfaja és tartalma határozza meg. A szöveg jellege a tartalmon kívül – amit *nem* kiragadott részletek segítségével, hanem elejétől a végéig hűen előadnak – többféle módon is nyilvánvalóvá válik: *a)* a recitálás módjából; *b)* a szövegek bizonyos részeiből ismert kellékek és képi illusztrációk kiválasztásából; *c)* magának a rituális térnek a felépítéséből; *d)* a templomon belüli és kívüli rituális út/utazás állomásaiból; *e)* a szertartásokra lehívott istenségek, illetve a bevont hallgatóság számából.

A szövegekönyvek legnagyobb része kézzel írt kézirat, csak egy-két szövegekönyv a fénymásolata (*kan* 刊) egy másik, kézzel írottak. A szövegekönyvek számozatlanok és könyv formájúak, nincs közöttük tekeres. A szövegekönyvek borítólapján vagy legutolsó oldalán fel van tüntetve a kézzel másolás dátuma, és a szöveghagyományozó neve is. Ezek a másolók Liu mester családjából kerültek ki, a másolás dátuma általában az 19. század második felére tehető. Vannak olyan agyonhasznált szövegekönyvek, amelyeket állagvédelem miatt nem használnak. Ezek helyett az 1990-es években már tulajdonosuk, Liu mester készített másolatokat, a borítólapon kétféle sajátkezű bejegyzést használva: Liu Dingchang *ji* 刘定昶記 (Liu Dingchang [sajátkezű] feljegyzése); Liu Dingchang *baoguan* 刘定昶保管 (Liu Dingchang gondozásában).

A szövegek műfaji szempontból – ami egyben meghatározza az előadásmódjukat is – a következő csoportokra oszthatók: szútramagyarázat (*jiangjingwen* 講經文), liturgikus szöveg (*ji ke* 偈科), dicshimnusz (*zan* 讚), litánia recitálása (*bai [fa] chan* 拜[法]懺), valamint „körbehordozott szövegek” (*zhuan* 轉)²⁶ és mantrák, ráolvasások (*zhou jing yiwen* 咒淨儀文) is. Ezeket a meghatározásokat a szövegekönyvek címéből olvashatjuk ki.

A szövegekönyvek műfaji és előadói besorolását néhányszor nem a címekben találhatjuk meg, hanem a szövegekönyv borítólapján, de legtöbbször a címlapján, piros színnel írva. Van olyan szöveg, amelynek borítólapján egy helyi meghatározás, „a harmonikus hangok könyve” (*sheng he shu* 聲和書) olvasható.²⁷ Ez utóbbira a legkiválóbb példa a szútra- avagy tanmagyarázó szövegek között található, amelyekben a szöveg beazonosítására a „csendben ülj és

²⁶ A *zhuan* 轉 („forgás”) típusú szövegekönyvek recitálása alatt az istenségeknek szóló „rituális rezüméket” (*wenshu*) a kijelölt hívek – a szövegekönyv címében is meghatározott számban – körbevitték a szertartás során; majd miután a rituális tér valamennyi oltáránál felajánlották azokat, az égetőbe helyezték őket.

²⁷ Köszönöm Victor H. Mair professzor úrnak a meghatározással kapcsolatos levelezésünket.

hallgasd a szöveget!” (*ya zuo ji* 壓座偈) – Dunhuangból is ismert – terminust használják.

Továbbá a szövegek címlapján, rögtön a cím után, apró írásjegyekkel a mindenkori szertartásvezetőnek szóló előadói instrukciók találhatók.²⁸ Kiváló példa erre az 1. nap 5. fázisában használt szövegek útmutatásai: A *Yujia tan qian chi yu ke* 瑜伽壇前勅獄科 („Sziertartásos szöveg a pokolról való rendelkezésről a jóga-oltár előtt”) című szöveg címlapján a *wai tan* 外壇 („külső oltár”) kifejezés van megadva, s ha tovább olvassuk a szövegek kétsoros bevezetőjét, akkor azt látjuk, hogy „Mulian emberi testben elhagyja az oltárt és betöri a pokol (kapuit)” (*Mulian yingshen chu tan po yu* 目連應身出壇破獄), vagyis betör a pokolba. A szútramagyarázó szöveg címlapján viszont ezek az utasítások szerepelnek: *shang tai ya zuo ji* 上台壓座偈, vagyis hogy a belső emelvényen kell előadni a „csendben ülj és hallgasd a szöveget!” formában. Az instrukciók tehát mind a szertartás helyére, mind az előadás módjára tartalmaznak utalásokat és utasításokat.

Ezek az utalások segítenek a rituális tér értelmezésében is. Az 1. nap 5. fázisa során ugyanis a rituális tér, amely az öreg fa és a Föld Ura csarnoka (*Tuzhu dian* 土主殿) közötti udvaron található, két részből állt. Ezt a rituális teret Liu mesterék a „tan oltárának” (*fatannak* 法壇) nevezték. A rituális tér egyik része a szútramagyarázó emelvény, amely a Föld Ura csarnokának teraszán volt elhelyezve, a másik, az öreg fa előtti földes udvaron volt felépítve.²⁹ Ez utóbbi az a tér, ahol a pokoljárás történt. A „Sziertartásos szöveg a pokolról való rendelkezésről a jóga-oltár előtt” (*Yujia tan qian chi yu ke*) című szöveg szerint ez a „külső oltár” (*wai tan*) tere: „Mulian kilép az oltár (*chu tan*) területéről, s egy külső oltárrészben (*wai tan*)” zajlanak majd az események.

A szútramagyarázó és liturgikus szövegek előadásmódja különbözik: míg az előbbieket recitálják, az utóbbiakat éneklik, s a történetet felváltva „felelgetős” formában adják elő. A szútramagyarázó szöveg előadásmódként, mint láttuk, a „belső emelvényen történő” (*shang tai*) előadásmódot adja meg. Ezekből a megnevezésekből („külső oltár” (*wai tan*); „belső emelvényen történő” [*shang tai*] előadás) is látszik, hogy a szövegek eredetileg másoló mester mennyire pontosan jegyezte le utódai számára a tér felosztására vonatkozó instrukciókat.

Ez az émikus meghatározás egyben arra is utal, hogy a *Mulian jiu mu* előadása során az univerzum mindhárom részét megjelenítik: az égi istenségek lehívása, valamint Mulian és Buddha találkozása révén jelen van a mennyei

²⁸ A hét nap szertartássorozatai során használt szövegek címeit és előadásuk célját az egyes rituális fázisok bemutatásánál adom meg.

²⁹ A Tan oltárán (*fatán*) felállított szerkezetet nevezték „a Tan emelvénynek” (*fatái* 法台).

világ; a résztvevők révén a földi világ, a pokoljárás révén pedig a föld alatti szféra is képviselve van. Közöttük a kapcsolatot, az átjárást – a szöveggönyvek recitálása révén – a szútramagyarázó szertartásvezetők, illetve a Mulian és segítője szerepét játszó további két szertartásvezető testesítik meg.³⁰

A RITUÁLIS KELLÉKEK

A szertartások során más, kiegészítő jellegű kellékek is fontos szerepet kapnak. Ezek gyűjtőneve a „rituális rezümé” (*wenshu* 文书). Míg a szöveggönyvek címlapjának apróbetűs utasításai a szertartásvezetőkhez szólnak, addig e „rituális rezümék” az egyes fázisokhoz meghívott istenségeknek szóló információk arról, hogy kik, milyen célból, milyen szertartást mutatnak be az adott istenség figyelmét kérve. Ezek a „rituális rezümék” két részből állnak:

1) egy kb. 40 cm hosszú borítékból (*wenshu ke* 文书壳), amelynek a színe az öt égtájat jelző színek egyike,³¹ fedőlapján az adott istenség tartózkodási helyét tüntetik fel; valamint megadják rajta: *a*) Liu mester besorolását az egyik buddhista irányzatba: a jógácsára buddhizmus Linji ágába (*yujia zong linji pai* 瑜伽宗臨濟派); *b*) az általa vezetett szertartás típusát: az elhunytak (szenvedéstől való) megszabadítása (*du wang* 度亡) és *c*) Liu mester buddhista szerzetesi nevét: *Dexing* 得興.

2) A borítékban van elhelyezve maga a dokumentum (*wen xin* 文信). Liu Kan meghatározása alapján e „rituális rezüméket” különböző típusokba sorolhatjuk, úgymint *biao* 表 (felirat), *shu* 疏 (emlékeztető beadvány) és *zhuang* 狀 (kinyilvánítás) – ezek általában a szertartás egy-egy istenségéhez voltak megcímezve, vagyis egy szertartás során több *biao*t, *shu*t vagy *zhuang*ot ajánlhattak fel; valamint *die* 牒 (summázat) típusú „rituális rezümék”, amelyek megfigyelésem szerint az egész szertartásra vonatkoztak, belőlük szertartásonként csak egy lehetett.

A „rituális rezümék” mellett kiegészítésképp gyakran *gongcao* 功曹 nevű kis lapokat is használtak, amelyek szintén hírvivő funkcióval bírtak. E „rituális rezüméken” kívül az egyes oltárok (*tan*), illetve emelvények (*tai*) felépítésénél – az irányokat jelző öt szín valamelyikét felhasználva – papírcsíkokat (*pai weiket* 牌位, vagyis emléktáblákat) akasztottak ki, az adott helyen megjelenő istenségek, generálisok, pokolbéli hivatalnokok vagy helyiségek és szenvedésformák neveit jelölve. Végezetül az émikus meghatározás szerint a „rituális re-

³⁰ A fázis részletes leírása az első nap folyamatleírása során olvasható, lásd alább.

³¹ Az öt irány és a hozzájuk társított színek: kelet = kékeszöld (*qing* 青), dél = piros (*chi* 赤), nyugat = fehér (*bai* 白), észak = fekete (*hei* 黑) és közép = sárga (*huang* 黃). A fekete színt Liu mesterék lilával helyettesítették.

zümék” csoportjába tartoznak a *zhai ke* 齋科 (böjtölési szabályok), illetve a *zhutian ke* 诸天科 (égi lények típusai) istenségeket szimbolizáló papírtáblák is.

A SZÖVEGKÖNYVEK ÉS A RITUÁLIS KELLÉKEK KAPCSOLATA

A következőkben azt mutatom be, hogy a szövegek könyvek és a szertartásos előadások miként kapcsolódtak egymáshoz a Liu mester által őrzött előadói hagyomány szerint. Ehhez először számba kell vennünk a szertartás kellékeit és képi illusztrációit; majd megvizsgáljuk, hogy a szövegekben hol történik konkrét utalás rájuk. A tanulmány terjedelmi keretei miatt ezt most a teljesség igénye nélkül tesszük.

Ami a szövegek könyveket illeti, az első este előadott *Mulian jiu mu* (1. nap / 5. fázis), illetve a második este megelevenített *Xue hu jing* tanátadó szövegeiben (2. nap / 7. fázis), valamint a *Baoen deng* 報恩燈 („A szülői kegy viszonzásának lámpása”) szertartás (3. nap / 7. fázis) szövegek könyveiben találtam konkrét utalást az előadások során használt kellékekre és képi illusztrációkra. Közös bennük, hogy mindhárom szövegek könyv elején dunhuangi szútramagyarázó típusú *ya zuo ji* (csendben ülj és hallgasd a szöveget!) műfaji meghatározás van feltüntetve. Ezen szövegek rituális előadása során mindig két mester vezeti a szertartást, a legdíszesebb (3/c típusú) öltözetben, egy-egy asztal mögött ülve, egymást váltogatva. Egyikük a liturgikus szövegek könyvet éneкли/kántálja, másikuk az ehhez kapcsolódó *jiangjingwen*, avagy szútramagyarázó szöveg tartalmát „történetmondóként” adja elő az állva vagy ülve figyelő áhitatos közönségnek. Az említett három szöveg közül a harmadik annyiban még kivételesebb Liu Kan szerint, hogy a *Baoen deng* szertartás két szövegek könyve valójában egyetlen mű: a két előadó, felelgetős formában, a szövegek könyv páros és páratlan sorait felváltva recitálja. A szertartásos előadásokba beépített kellékek és képi illusztrációk a következők:

a) „Fénylő gyöngyökkel ékes ónbót” / „Mulian ónbotja” (*mingzhu xizhang*, lásd a borítón): körülbelül két méter magas, piros papírral bevont bambuszrúd, aminek tetejét dárdahegyet mintázó ezüstpapírral vonták be. A tetejéhez öt darab, kör alakban meghajlított, fémkarikát szimbolizáló bambuszt erősítettek, amelyeket szintén az öt színnek megfelelő színű papírsíkokkal vontak be, valamint a világító drágakövet szimbolizáló piros-sárga-fehér színű papír bazsarózsával (1. nap / 5. fázis).

b) „Lótusz-mécses” (*lianhua deng*, lásd 2. ábra, illetve a borítón): a lótusz-mécses a halotti megemlékezések állandó kelléke, Mulian a bal kezében tartotta. Egy kis rizsescsésze szélét virágszirom formájú színes papírdarabkákkal díszítették fel, a csészébe pedig egy piros gyertyát helyeztek (1. nap / 5. fázis; 2. nap / 7. fázis; 3. nap / 7. fázis).

c) A „Vértó hídja” (*Xue hu qiao*, 3. ábra): egy kb. 40 cm hosszú falapon bambuszcöveket hajlítottak meg, ez utóbbiakat kívülről piros papírral bevontva alkották meg a hidat (2. nap / 7. fázis).

d) A „Hét csillag lámpása” (*qi xing deng*, 4. ábra): a (részben félbevágott) bambuszcövekből összekötött, felül nyitott téglalapot formázó szerkezet két hosszabb függőleges és egy rövidebb vízszintes csőből áll, amelyet X-alakban átlósan további két bambuszcső erősít meg. Erre a keretre hét darab, ugyancsak bambuszcövekből hajlított „dobot” erősítettek fel, 4–3-as elosztásban. E „dobok” keretét fehér papírral vonták be, két lapjukra pedig e fölé piros papírt erősítettek, amelyre fekete színnel/tussal egy-egy írásjegyet írtak. Az egyik oldalon ez a felirat olvasható: *Qing he xie guo tai min an* 慶和諧國泰民安, vagyis „Harmóniát és békességet kívánok az országnak, nyugalmat a népnek”; a másik oldalon: *Zhu Taiping feng diao yu shun* 祝太平風調雨順 vagyis „Nagy békességet, jó szelet és megfelelő esőt kívánok” (1. nap / 5. fázis; 2. nap / 7. fázis).

e) A „Kilenc lótusz lámpása” (*jiu lian deng*, 5. ábra): kb. 160 cm hosszú, kilenc papírlámpásból álló felfüggeszthető „lámpa”. A kilenc papírlámpást két, kör alakban meghajlított bambuszcső tartja, amelyeket lilás, illetve fehér cikcakkos szegélyű papírral vontak be. A belső, kisebb átmérőjű, kör alakban meghajlított bambuszcsővön kilenc, kb. 40 cm hosszú, gúla alakú fehér és rózsaszínű papírokkal bevont lámpás lóg. A lámpások vázát úgyszintén vékony bambuszcövek adják: egy bambuszcövet kör alakban hajlítottak meg, ez a lámpás alapja; ehhez négy másik bambuszcövet erősítettek; az egész együtt lekerekített gúla alakot formáz. A vázat színes papírlapokkal vonták be. A gúla két oldalához egy-egy „fül” illeszkedik. Ezek vázát szintén színes papírral bevont vékony bambuszcső adja. (1. nap / 5. fázis; 2. nap / 7. fázis).

f) „Bronz” kutya és „vas” kígyó (*tong gou tie she* 銅狗鐵蛇, 6. ábra): a kutya kb. 50 cm magas, fehér alapon lilás virágmintákkal díszített, sárga farkú papírkutya; a kígyó kb. 40 cm átmérőjű, szintén fehér alapon lilás mintával megalkotott papírmásé figura.

g) Fehér daru (*bai he*, 7. ábra): az egyik daru az öreg fa melletti fa lombkoronájában volt elhelyezve, a másik az öreg fa elé leszúrt, kb. 3 méter magas bambusZRúd tetejére, az oda kötött vörös rituális zászló fölé volt helyezve. A daru kb. 50 cm magas, testének vázát léggömb formában meghajlított bambuszcövek alkották, amit fehér alapú, fekete mintás papírral vontak be. Két szárnyát és kb. 15 cm hosszú fejét szintén vékony bambuszcövekből alkották meg; a csórt piros papír fedte (1. nap / 5. fázis; 2. nap / 7. fázis).

h) Arany-hegy és Ezüst-hegy (*jin shan, yin shan*, 2. kép): kb. 155 cm magas, gúla alakú papírhegyek, vázukat egy pontba csúcsosodó hat bambuszcső alkotja, amelyeket fehér papírlapokkal vontak be. Egy-egy hegy ezüst, illetve arany papírpénzekkel volt díszítve, két másik hegyre az ezüst- és papírpénzek

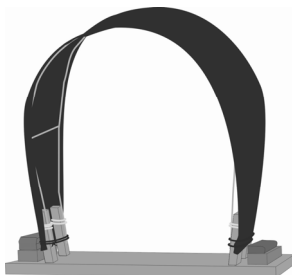
vegyesen voltak felragasztva. Tetejükön egy-egy színes bazsarózsa csokor díszelgett (1. nap / 5. fázis; 2. nap / 7. fázis).

i) Pagoda (*ta*, 2. kép): Kb. 170 cm magas gúla alakú, ötszintes papírpagoda. Vázát hat, egy csúcsban összeérő bambuszcső alkotja. Ezekre öt darab, kör alakban meghajlított, egyre kisebb átmérőjű bambuszcsövet rögzítettek. Az így elkészült vázat fehér alapú, színes virágmintás papírlapokkal vonták be. Szélein 10–15 cm magas papír szélcsengők (gúlaformára hajtogatott arany papírlapok, tetejükön egy-egy színes papírvirág) lógtak. A pagoda csúcsára hatalmas vörös bazsarózsát helyeztek (1. nap / 5. fázis; 2. nap / 7. fázis).

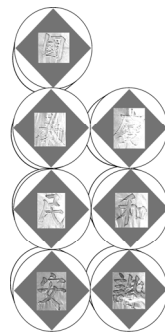
j) Pokol-ábrázolások: A pokol-ábrázolások háromfélék voltak: a) Dizang 地藏 (Kṣitigarbha), a Tíz Király és hivatala, valamint egyéb pokolbéli szörnyek, örök, hivatalnokok képi ábrázolásai; b) pokolbéli személyek fehér papírcsíkokra felírt névtáblái; c) az oltár-asztalok köré, a földre rajzolt ábra: a pokol tizennyolc bugyra (1. nap / 5. fázis; 2. nap / 7. fázis).³²

2. ábra Lótusz-lámpás

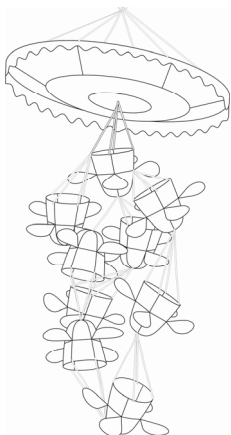

3. ábra A Vértó hídja

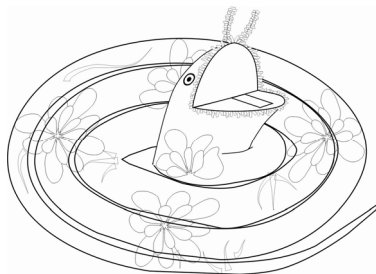

4. ábra Hét csillag lámpása(egyik oldal)

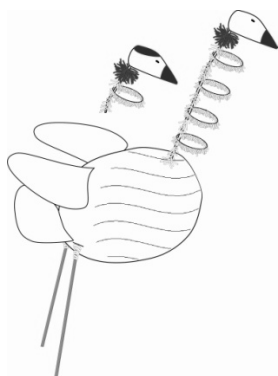
³² Részletesen lásd alább, az adott fázis leírásánál.

5. ábra
Kilenc lótusz lámpása

6. ábra „Bronz” kutya és „vas” kígyó

7. ábra Daru

2. kép Arany-hegy, Ezüst-hegy, Pagoda

Mivel a felsorolt tíz kellék közül a legtöbbre a *Mulian jiu mu* (1. nap / 5. fázis) szútramagyarázó szövegében történik utalás, a *Xue hu jing* (2. nap / 7. fázis) és a *Baoen deng* (3. nap / 7. fázis) fentebb már említett szövegeknyveit (amelyekben szintén történik utalás a rituális kellékekre) figyelmen kívül hagyva a továbbiakban kizárólag erre a szövegeknyvre fogok koncentrálni. Azt fogom megvizsgálni, hogy a tengchongi előadásban szereplő rituális kellékekre hol található utalás a *Fo shi Mulian jiang jing ke* című szövegeknyvben.

E szövegeknyv tizenegy soros, soronként hét írásjegyből álló verses bevezetője után prózai rész következik 58 oldalon keresztül. Nyelvezete a szútra

szövegén alapul, de annak érdekében, hogy a szélesebb közönség számára is érthető legyen, egyszerűbb és rövidebb. Ebben a szövegkönyvben a következő motívumokat érdemes kiemelni:

a) Rögtön a történet legelején, amikor Mulian, gyermekkori nevén Luobu 羅卜 szüleit gyászolja, és ennek részeként mahájána szövegeket recitál, a recitálás során fehér daru jelenik meg mint égi jel (*Bai he cheng xiang* 白鶴呈祥, „A Fehér daru szerencsét hordoz”).

b) Nem sokkal ezután, a hároméves gyász elteltével, Luobu elhatározza, hogy szerzetessé válik. Felavatásakor többek között drágaköves pagoda jelenik meg mellette, és a *Da Mu Jian Lian* 大目犍連 szerzetesi nevet kapja Buddhától (*Bao ta xian shi* 寶塔現世, „A Drágaköves pagoda megjelenése”).

c) Amikor pokoljárása során Mulian a kilencedik pokolbugyorhoz ér, a pokol falán négy bronzkutya csahol (*Shang mian you you si da tong gou* 上面又有四大銅狗).

d) Ezt követően Mulian az Égbe száll, és a poklok megnyitásához megkapja Buddhától varázserővel bíró ónbotját, amellyel hármat dobantva sorra nyitja ki a pokol kapuit (*Zhen xi san sheng, yu men zi kai* 振錫三聲, 獄門自開).

e) Amikor Mulian anyjának vizet kínál, ez utóbbi nem tud inni belőle a kapzsiséga miatt. (vagyis Mulian anyja ekkor „éhes szellem” alakban jelenik meg). Mulian megkérdezi Buddhát, hogyan menekíthetné ki anyját a sötét pokolból, Buddha válasza az, hogy hívja össze a bódhiszattvákat, és gyűjtsanak meg 49 lámpást (*Qing zhu busa dian sishijiu deng* 慶諸菩薩 點四十九 燈).

d) Ezt követően Mulian anyja kijut a pokolból és a földi világban kutya képében jelenik meg (*hua wei mu gou* 化為母狗); majd Mulian szent cselekedeteinek köszönhetően végül is visszanyeri emberi formáját.

A HÉTNAPOS SZERTARTÁS STRUKTÚRÁJA

A hétnapos halotti megemlékezés legfontosabb részének valamennyi adatközlőm egyhangúlag az 1. nap / 5. fázisban előadott *Mulian jiu mu* címet viselő rituális pokoljárást tartotta. A szertartás struktúráját illetően Liu Changzong és Liu Kan egymástól függetlenül az alábbi leírást adták:

„A *Mulian jiu mu* szertartásos előadást főleg templomban játsszák (*chan hui* 懺會, „bűnvalló összejövétel”). Egy ilyen szertartásos előadás több mint száz résztvevőt számlál. [Bár adatközlőim összegzésében nem szerepel, fontosnak tartom hozzáfűzni, hogy a *Mulian jiu mu* szertartás során a libasorba felsorakozott résztvevők a Mulian ónbotjáról lelógó hosszú fehér vászoncsíkot a kezükben fogták, ami így a kollektív összetartozás jelképének tekinthető.] Az előadás során négy [szertartásvezető]

recitál (*si ren nian* 四人念), hárman zenei kísérőként (*san ren qiaoda* 三人敲打) vesznek részt. A négy recitálót két csoportra oszthatjuk: *a*) a pokoljárás színterén lévő két szereplő: elől Lingyu 領獄 („pokolbéli vezető”) [öt ezúttal Liu Kan formálta meg], aki az eseményeket vezeti (*banyan dabanzhang zhe* 扮演打辦長者), mögötte egy másik szertartásvezető [ez alkalommal Öreg Liu volt], aki Muliant személyesíti meg (*banyan Mulian* 扮演目連); *b*) a másik csoportba a két bírót megszemélyesítő recitálót (*banyan panguan* 扮演判官) sorolhatjuk: az egyik a szútramagyarázó szöveget adja elő, a másik – vele felelgetős formában – a liturgikus szöveget énekli. A három hangszer, amelyet a zenei kísérők használnak: dob, nagy cintányér és kis cintányér.”

A következőkben a hétnapos halotti megemlékezés egyes fázisait napokra bontva mutatom be röviden, a szertartás helyére, végzőjére és céljára, illetve a szövegeknyvekre és a rituális kísérő eszközökre (viseletekre, illetve a rítus során használt tárgyakra) koncentrálna. A fázisok itt következő nevei kivétel nélkül émikusz fogalmak: kérésre Liu Kan írta le nekem minden szertartás elején a helyi megnevezésüket.

1. nap / 1. fázis: *Kai tan* 開壇 / „Az oltár megnyitása” (12.40–13.00)

Az első napi oltárnyitó szertartásnak kiemelt jelentősége van. Ekkor nyitják meg a szertartások alfájának – és ómegájának is – számító Guanyin-oltárt, illetve rajta keresztül az egész rituális teret. A szertartást a helyi fiatal mester, Yang végezte sárga köntösben, fehér fejfedővel. Fontos kiemelni, hogy az oltárokat saját kezével felépítő Liu mester az első oltárnyitó szertartás elvégzését minden valószínűség szerint nem véletlenül adta át a helyi mesternek, Yangnak. Ez utóbbi számára a hívei előtt ennek presztízssértéke lehetett; szertartásvezetői öltözetéből viszont arra következtethetünk, hogy a szertartások rangsorolásában maga ez a szertartás átlagos jelentőséggel bír.

Az oltárt megnyitó szövegeknyv, a *Shi shi kai tan ke* 釋氏開壇科 („A Sákja nemzetség oltármegnyitó szertartási szövege”) recitálása³³ során – amelyet fejből, a szövegeknyv nélkül végeztek meghívták a Három Világ (*san jie* 三界) istenségeit.³⁴

1. nap / 2. fázis: *Shen wen fa die* 申文發牒 / „Rituális rezümék küldése [az istenségek meghívására]” (14.50–15.50)

A szertartást Liu mester és Liu Anda végezték, sárga köntösben és piros palástban, fehér színű fejfedőben. A szertartás célja a három szint istenségeinek,

³³ A recitálás leginkább a versszerű, ritmikus szavaláshoz hasonlított.

³⁴ A három világ: az érzéki világ, a formavilág és a forma nélküli világ.

azaz az Ég, a Föld és a Víz urainak meghívása volt. A szertartás a Guanyin csarnokban az oltárnál és a „főoltárnál” zajlott.

A szertartásvezetők négy szöveggönyvet recitáltak: *Yujia tan qian shen zou shang yuan tian fu ke* 瑜伽壇前申奏上元天府科 („Szertartásos szöveg a felső szféra égi hivatalához benyújtott kérelemről a jóga-oltár előtt”); *Yujia tan qian bu jiao ke* 瑜伽壇前補教科 („Szertartásos szöveg a tanítás kiegészítéséhez a jóga-oltár előtt”); *Yujia tan qian zhong yuan di fu ke* 瑜伽壇前中元地府科 („Szertartásos szöveg a középső szféra földi hivatalhoz”) ; *Yujia tan xia yuan shui fu ke* 瑜伽壇前下元水府科 („Szertartásos szöveg az alsó szféra Víz hivatalához”).³⁵

1. nap / 3. fázis: *Kai fang wang du* 開方度亡 / „Az égtájak megnyitása az elhunytak megmentéséhez” (17.21–18.00)

A szertartást Fialat Li vezette, sárga köntösben, fehér fejfedővel; Yang zenész-ként volt jelen. A szertartás célja a halotti megemlékezés elvégzéséhez szükséges öt irány megnyitása volt. A szertartás újfent a Guanyin-oltárnál kezdődött és fejeződött be, de a szertartás nagy része a nagy fa előtti udvaron felépített rituális téren zajlott.

A recitált szöveggönyv címe: *Yujia kai fang ke* 瑜伽開方科 („Az égtájak megnyitása a jóga[-oltár előtt]”).

1. nap / 4. fázis: *Qing jie xizhang* 請借錫仗 / „Mulian könyörgése az ónbotért” (18.26–18.40)

A szertartást Yang és Liu Anda sárga köntösben, piros palástban és fehér színű fejfedőben végezte. A szertartás célja a „Fénylő gyöngyökkel ékes ónbotnak”, „Mulian ónbotjának” (*mingzhu xizhang*) lehívása volt. A szertartásra a Guanyin csarnok oltáránál került sor. A szertartás során használt rituális tárgyi kellékek: Mulian ónbotja (*mingzhu xizhang*), lótsz-mécses (*lianhua deng*) voltak.

A recitált szöveggönyv címe: *Shi shi tan qian qing xi ke* 釋氏壇前請錫科 („Szertartás Buddha oltára előtt: [Mulian] könyörgése ónbotért”).

1. nap / 5. fázis: *Po yu* (Mulian jiu mu) 破獄 (目連救母) / „A pokol (kapujának) betörése” (Mulian megmenti anyját) (19.30–21.15)

³⁵ A szertartások során használt szöveggönyveknek általában csak az első és utolsó oldalát fotózhattam le. Ez alól kivételt a Mulian szertartásos előadáshoz tartozó szövegek, valamint a harmadik esti, a „szülői kegy viszonzásáról” szóló szertartás szöveggönyve képeztek (1. nap / 5. fázis; 2. nap / 7. fázis; 3. nap / 7. fázis.) Ezeket teljes terjedelmükben lefotózhattam; fordításukat egy önálló, külön a hétnapos ünnep szöveggönyveiről és egyéb dokumentumairól szóló írásban kívánom közölni.

A szertartásos előadáson – ami a Guanyin-oltár előtt, valamint az öreg fa és a Föld Ura csarnoka közötti udvaron zajlott – az egész társulat és minden jelen lévő hívő részt vett. A hívek halotti öltözetüket vették magukra. Az előadás célja az volt, hogy a hívek Mulian vezetésével saját elhunyt szülei vétkeit váltsák meg. A halotti megemlékezés során ez volt az első olyan fázis, amely „tanátadó” formában történt.

A szertartás során használt papírmasé és egyéb rituális tárgyi kellékek: „a Fénylő gyöngyökkel ékes ónbót” / „Mulian ónbotja” (*mingzhu xizhang*), „lótusz-mécses” (*lianhua deng*), a „hét csillag lámpása” (*qi xing deng*), a „kilenc lótusz lámpása” (*jiu lian deng*),³⁶ „kutyá” (*gou*), „kígyó” (*she*), két „fehér daru” (*bai he*), valamint két-két hegy: az „Arany-hegy” (*jin shan*) és az „Ezüst-hegy” (*yin shan*), illetve egy „pagoda” (*ta*) voltak.

Négy szöveggönyvet használtak az előadás során: *Yujia tan qian chi yu ke* 瑜伽壇前勅獄科 („Szerartásos szöveg a pokolnak adott parancsokról a jóga-oltár előtt”); *Fo shi Mulian dui ji ke* 佛氏目連對偈科 („A Buddha nemzetségéhez tartozó Mulian [megmenti anyját a pokolból] liturgikus párbeszéd szövege”);³⁷ *Fo shi Mulian jiang jing ke* 佛氏目連講經科 („A Buddha nemzetségéhez tartozó Mulian [megmenti anyját a pokolból] szútramagyarázata”);³⁸ *Fojiao fang deng fang she ke* 佛教放燈放赦科 („Szerartásos szöveg a lámpások elhelyezéséről és a bűnök alóli feloldozásról a buddhista [tanok szerint]”).³⁹

1. nap / 6. fázis: *An wei su tan* 安位宿壇 / „A meghívott istenségek és a rituális tér lecsendesítése” (21.35–21.50)

Az est legutolsó rövid szerartása mindig a meghívott istenségek és az oltár lecsendesítése, amire a Guanyin csarnok oltára előtt kerül sor. A hétnapos szerartás első hat napjának mindig ez volt az utolsó fázisa; az utolsó nap viszont az istenségeknek mondott köszönettel és az istenek hazaküldésével zárult.

A szerartás szöveggönyve (amelyet általában fejből recitálnak): *An wei ke* 安位科 / „Szerartásos szöveg a [meghívott istenségek és a rituális tér] lecsendesítésére”.

³⁶ Mint korábban jeleztem, 2012 karácsonyán Liu mesterrel és társulatával egy háromnapos temetési szerartáson vettem részt. Ekkor ugyanezt a lámpást *Baoen deng*nek, vagyis „a szülői kegy viszonzása lámpásának” nevezte Liu Kan.

³⁷ A címlapon *Shi shi* 釋氏 szerepel *Fo shi* 佛氏 helyett. A szöveggönyvek címei a borítólapokon és a címlapokon is szerepelnek, általában megegyezők, s külön jelzem, amennyiben eltérést mutatnak.

³⁸ A címlap címén *Yujia* 瑜伽 szerepel *Fo shi* 佛氏 helyett.

³⁹ A címlap címe: *Fojiao tan qian fang she fang deng ke* 佛教壇前放赦放燈科 („Szerartásos szöveg a bűnök alóli feloldozásról és a lámpások elhelyezéséről a buddhista oltár előtt”).

2. nap / 1. fázis: Sa jing kai tan 洒淨開壇 / „Tisztító szertartás és az oltár megnyitása” (9.20–9.54)

A szertartást Fialat Li és Liu Kan végezte, sárga köntösben, piros palástban és fehér fejfedőben. Célja a rituális tér megtisztítása és az oltár megnyitása volt. A szertartás a Guanyin-oltárnál kezdődött, majd a szertartásvezetők és a hívek bejárták a templomkomplexumot, érintve a területén felállított összes oltárt. Ezt követően a Guanyin csarnok teraszán lévő „főoltárnál” folytatódott a szertartás, és a Guanyin-oltárnál zárult.

A megtisztításra vonatkozó szövegekönyvek címei: *Yujia tan qian sa jing ke* 瑜伽壇前洒淨科 (Szertartásos szöveg a tisztító szertartásról a jóga-oltár előtt); *Fo men ying huang ke* 佛門迎黃科 („A buddhista szerzetesek Buddha fogadására mennek szertartásos szövege”).

2. nap / 2. fázis: *Jie wang* 接亡 / „Az elhunytak lelkének fogadása” (12.10–12.45)

A szertartást sárga köntösben, fehér fejfedővel Fialat Li végezte. Célja a hívek elhunyt hozzátartozói lelkének fogadása volt. A szertartás a Guanyin csarnokban kezdődött és fejeződött be, nagy része azonban a Guanyin-templom kapujánál felállított oltárnál (az „Árva *hun* lelkek oltáránál” (*gu hun tan* 孤魂壇) zajlott. A szertartást követően a szerzetesnő összeszedte a halottakat szimbolizáló, papírból készített lélektáblákat (*wang pai* 亡牌), amelyeket később a Föld Ura csarnok Elhunyt Lelkek (al)csarnokának (*Ling tang* 灵堂) üres falára ragasztottak fel.

A szövegekönyv címe: *Yujia tan qian zhao wang ke* 瑜伽壇前召亡科 („Az elhunyt lelkek megidézése a jóga-oltár előtt”).

2. nap / 3. fázis: *An wei wang ren* 安位亡人 / „Az elhunytak lecsendesítése” [avagy vendégül látása] (13.50–14.00)

A szertartást Liu mester vezette sárga köntösben és fehér fejfedőben. A szertartás helyszíne a Föld Ura csarnoka volt, azon belül is az Elhunyt Lelkek (al)csarnoka (*Ling tang*). Itt a frissen felakasztott halotti lélektáblák (*wang pai*) fala elé egy oltár-asztal került, négy lótusz-mécsessel (*lianhua deng*), valamint étel, ital, virág és füstölő felajánlásokkal. Liu mester egy gyertyával a levegőbe írva végezte a *kai guang* 開光, vagyis az életre keltés rítusát. Mögöttük néhány hívő – férfiak és nők vegyesen – hajtott fejet a papír lélektáblák előtt. A rítus célja a megérkezett halott lelkek vendégül látása volt.

2. nap / 4. fázis: *Qi bai jiang sheng* 啟白降聖 (Qing san bao: Fo, fa, seng 請三寶佛、法、僧 / „A leszálló szentek megszólítása [avagy a három drágaság, a Buddha, a Tan és a szangha meghívása]” (14.10–15.03)

Délután két óra körül vette kezdetét a negyedik szertartás, helyszínül a Guanyin csarnok szolgált. A szertartást három szertartásvezető adta elő. Mindhárman (Liu Kan, Liu Anda és Fialat Li) sárga köntöst viseltek piros paláttal és fehér fejfedővel. Célja a három drágaság, vagyis a Buddha, a Tan és a közösség (Buddha, Dharma, szangha) meghívása volt.

A szertartáshoz használt szövegekönyv címe: *Yujia qi bai ke* 瑜伽啟白科 („Szertartásos szöveg a [leszálló szentek] megszólításáról a jóga-oltár előtt”).

2. nap / 5. fázis: *Yang fan qing shui* 揚旛請水 / „A rituális zászlók felállítása és a Víz istenségének meghívása” (15.45–16.30)

A szertartást Öreg Liu végezte sárga köpenyben, piros palástban és fehér fejfedővel. A szertartást a Guanyin-oltárnál kezdte és fejezte be, illetve körbe is járta a hívekkel a teljes rituális teret. Célja a rituális zászlók felállítása és a Víz istenségének meghívása volt. A szertartásvezető a kíséretével tisztító szertartást végzett a konyhában, az öreg fánál felállított rituális zászlóknál „egy részt recitált a szövegekönyvből”, meghívta a Víz istenségét az öreg fával szembeni hatalmas vízforraló tartállyal, majd visszatért a Guanyin csarnokba és megnyugvást kért az oltárra, illetve a rituális térre.

A szertartás szövegekönyve: *Yujia qian bang yi zao yang fan qing shui an tan ke* 瑜伽金榜詣灶揚旛請水安壇科 („Az összes név nyilvánossá tétele, a tűzhely [oltárának] megközelítése, a rituális zászlók felállítása, a Víz (isten-ségének) meghívása, valamint a rituális tér lecsendesítése a jóga-oltár előtt”).

2. nap / 6. fázis: *Qi zhai yuan guang* 啟齋圓光 / „A fesztivál egész terének megvilágítása” (17.49–19.06)

A szertartást Liu Kan és Liu Anda sárga köntösben, piros palástban és fehér fejfedőben végezte. A szertartás a Guanyin-oltárnál kezdődött és fejeződött be, de a templomkomplexum területén felállított valamennyi oltárra kiterjedt. A rítus során a szertartásvezető és a résztvevők végigjárták a templomkomplexumban korábban felállított összes oltárt. Céljuk ezen keresztül a rituális tér egészének (*daochang* 道場) megvilágítása és életre keltése volt.

A szertartás szövegekönyve: *Yujia jian tan yuan guang ke* 瑜伽建壇圓光科 („Az oltár(ok) felállítása és a [rituális tér egészének] megvilágítása”).

2. nap / 7. fázis: *Po sheng yu (Po hu)* 破生獄 (破獄) / „A születés poklának betörése” (19.37–21.19)

Ezen a szertartásos előadáson – amelynek célja a menstruáció és a gyermekszülés miatt tisztátalan nők szenvedéseinek enyhítése, illetve e nők megtisztítása – mindenki részt vett (3. kép). A halotti megemlékezés során ez a második szertartásos előadás, amelynek előadása tanátadó formában történt. A szertartás a Guanyin csarnokban kezdődött és fejeződött be, de nagy része az öreg

fa és a Föld Urának csarnoka között felállított rituális téren zajlott. A résztvevő nők nemcsak elhunyt édesanyjukért, hanem magukért is „átkeltek” a Vértó hídon, és a szertartás végén saját maguk megtisztulása érdekében is ittak a Vértavat szimbolizáló bőléből. A hit szerint a jók szerencsésen átkelnek a „hídon”, a rosszak pedig beleesnek a Vértóba. A résztvevők halotti ruhájukban vettek részt a szertartáson.

3. kép Az élők poklán való átkelés. Az élő nők és a már elhunyt női ősök tisztító szertartása
Készült: 2013. február 28-án (a szerző saját felvétele)

A szertartás során használt papírmásé és egyéb rituális tárgyi kellékek: a „Fénylő gyöngyökkel ékes ónbót” / „Mulian ónbótja” (*mingzhu xizhang*), a „Vértó hidja” (*Xue hu qiao*), „lótusz-mécsesek” (*lianhua deng*), a „hét csillag lámpása” (*qi xing deng*), a „kilenc lótusz lámpása” (*jiu lian deng*), a „fehér daru” (*bai he*), két-két hegy: az „Arany-hegy” (*jin shan*) és az „Ezüst-hegy” (*yin shan*), illetve egy „pagoda” (*ta*).

A szertartáson előadott szövegekonyvek: *Fojiao Xue hu dui ji ke* 佛教血湖對偈科 („A Vértó-szútra liturgikus párbeszédés szövege a buddhista tanítás szerint”);⁴⁰ *Yujia tan qian Xue hu jiang jing ke* 瑜伽壇前血湖講經科 („A Vértó-szútra szútramagyarázata a jóga-oltár előtt”); *Yujia qing zhai sheng yu ke* 瑜伽清齋生獄科 („A születés poklában [végzett] tisztító szertartás

⁴⁰ A címlap címe: *Yujia tan qian Xue hu dui ji ke* 瑜伽壇前血湖對偈科 („A Vértó-szútra liturgikus párbeszédés szövege a jóga-oltár előtt”). A szövegekonyv végén a következő cím szerepel: *Yujia Mulian Xue pen dui ji ke* 瑜伽目連血盆對偈科 („A Vértó-szútra liturgikus párbeszédés szövege a jógácsára [tanítások]szerint”).

szertartásos szövege a jóga-oltár előtt”); *Fojiao tan qian fangshe fangdeng ke* 佛教壇前放赦放燈科 („Szertartásos szöveg a bűnök elengedéséről és a lám-pások elhelyezéséről a buddhista oltár előtt”).

2. nap / 8. fázis: *An wei su tan* 安位宿壇 / „A meghívott istenségek és a rituális tér lecsendesítése” (21.35–21.45)

Az este legutolsó rövid szertartása szokás szerint a meghívott istenségek és az oltár lecsendesítése volt, amely a Guanyin csarnok oltára előtt zajlott.

A szertartás szöveggönyve (amelyet általában fejből recitálnak el): *An wei ke* 安位科 / „Szertartásos szöveg a [meghívott istenségek és a rituális tér] lecsendesítésére”.

3. nap / 1. fázis: *Kai tan* 開壇 / „Az oltár megnyitása” (8.50-kor kezdődött)

A szertartást Öreg Liu vezette, zenei kísérei Liu mester és Liu Anda voltak. A szertartás a Guanyin csarnokban zajlott, ugyanúgy, mint az első nap reggelén.

A nap második és harmadik fázisát – mivel másutt volt dolgom – sajnos nem tudtam dokumentálni; csak a fázisok neveit és a szertartások során használt szöveggönyvek neveit tudtam meg Liu Kantól.

3. nap / 2. fázis: *Zhou ke zhen quan, Zhou jing* 咒課真詮, 咒淨 / „A ráolvasás tanításának igaz magyarázatai”; „Tisztító ráolvasás”.

A szertartás szöveggönyvei: *Zhou jing ti gang* 咒淨提綱 („A tisztító ráolvasás rövid áttekintése”) és *Zhou jing yiwen* 咒淨儀文 („A tisztító ráolvasás rituális szövege”).

3 / 3. fázis: *Bai Guanyin chan* 拜觀音懺 / „A Guanyin-litánia recitálása”

A szertartás szöveggönyvei: *Zhou jing mijiao* 咒淨密教 („Tisztító ráolvasás a tantrikus buddhizmus tanítása szerint”) és *Zhou jing jing zhou* 咒淨經咒 („A tisztító ráolvasás szent irata”).

3. nap / 4. fázis: *Wu jie (ying wu lao)* 五節(迎五老) / „Az öt egység” („Az öt bölcs meghívása”) (14.30–15.37)

A szertartást Liu Kan és Liu Anda végezte sárga köntösben, fehér fejfedővel. A szertartás a Guanyin csarnokban zajlott, illetve a templomkomplexum terén felállított rituális tér bejárásával egészült ki. A zenei kíséretet édesapjuk, Liu mester és Öreg Liu adta. A szertartás célja az öt Égi Király lehívása volt, hogy védelmezze az öt irányt (*wu da tian wang lai zhenshou wu fang* 五大天王來鎮守五方). A Guanyin csarnokban lévő hívek a szertartás részeként öt rizses csészét, rajta piros szalaggal átkötött ecsettel és egy szál cigarettával; öt

szalmakalapot; öt virágcsokrot egy-egy legyezővel; öt parittyát; öt szalmapapucsot ajánlottak fel.⁴¹ A felajánlásokat a szertartásvezetők vezetésével körbevitték a templom valamennyi oltárához. Majd miután mindenki visszatért a Guanyin csarnokba,⁴² Liu Kan és Liu Anda az öt iránynak megfelelő színű papírzászlók segítségével folytatták a szertartást. Ezt követően Liu Kan a Guanyin-oltáron elhelyezett rituális késsel végzett műveleteket, aminek célja az volt, hogy legyőzze a gonosz szellemeket (*yong jiandao xiangmo* 用劍刀降魔). A szertartás végén a felajánlott kellékeket és – az irányokat színeikkel jelző – zászlókat a Guanyin csarnok megfelelő irányában lévő arhatok (*luohan* 羅漢) elé helyezték.

A szertartás szövegekönyve: *Yujia tan qian wu jie ke* 瑜伽壇前五節科 („Az öt egység szertartásos szövege a jóga-oltár előtt”).

3. nap / 5. fázis: *Kai ke li qing* 開科禮請 / „Az elszámoltatás megkezdése és [Dizang bódhiszattva] tiszteletteljes meghívása” (16.00–16.43)

A szertartás célja, hogy Dizang bódhiszattva gondjaira bízják a szertartás-sorozaton, vagyis a halotti megemlékezésen jelen lévőket, és a segítségét kérik az elhunyt lelkek végső nyughelyre kísérésében (*Qing Dizang pusa lai zhuchi fahui, chaodu wangling* 請地藏菩薩來主持法會超度 亡靈). A szertartás, amelyet a Guanyin csarnok teraszán elhelyezett „főoltárnál” végeztek el, s amelynek során a résztvevők a „főoltártól” kiindulva, az óramutató járásával ellentétes irányban haladva, végigjárták a templomkomplexum összes oltárját, azzal a céllal zajlott, hogy elvégezzék a Tíz felajánlás rítusát (*shi gongyang*). Ez a rítus kiemelt fontosságú, mert hárman (Liu Anda, Liu Kan és Fiala Li) végezték, sárga köntösben, piros palástban; Liu Kan maga fehér fejfedővel és buddhista fejkoronával, míg két társa fehér fejfedő nélküli buddhista fejkoronával. Fontos lehet továbbá azért is, mert a szertartásvezetőkön túl a hívek közül legalább harmincan részt vettek benne egy-egy csokor virággal a kezükben.

A szertartás szövegekönyvei: *Dizang zhou jing mijiao* 地藏咒淨密教 („Dizang bódhiszattva tisztító ráolvasása a tantrikus buddhizmus tanítása

⁴¹ Egyelőre nem egyértelmű, hogy miért épp ezeket a tárgyakat ajánlották fel az irányokat védő öt Égi Királynak.

⁴² Azok a hívek, akik nem a Guanyin csarnokban voltak, nem járták be a templomkomplexumot, hanem a Guanyin csarnok előtti udvaron ülve követték végig a szertartás eseményeit.

szerint”);⁴³ *Dizang Shi wang liqing* 地藏十王禮請 („Dizang és a Tíz Király szertartásos meghívása”).⁴⁴

3. nap / 6. fázis: *Yujia lun deng ke* 瑜伽輪燈 / „A jóga kerekének lámpása” (19.07–20.00)

A szertartást Liu mester és Liu Anda végezte, sárga köntösben, piros palástban és fehér fejfedőben. Célja az volt, hogy az Ég hivatalnoka szerencsét adjon (*Tian guan ci fu* 天官賜福), a Föld hivatalnoka feloldozzon a bűnök alól (*Di guan she zui* 地官赦罪), a Víz hivatalnoka pedig segítsen a katasztrófák elkerülésében (*Shui guan jie e* 水官解厄). A szertartásra az öreg fa előtti udvaron került sor, ahol három oltár-asztalt állítottak fel, az Ég, a Föld és a Víz hivatalnokainak képeivel.

Az Ég hivatalnoka az udvar közepén álló fa emelvényre volt felakasztva, tőle jobbra egy oltár-asztalnál a Víz hivatalnokának képe, balra pedig a Föld hivatalnokának képe volt kifüggesztve. Ezt úgy oldották meg, hogy az oltár-asztal két lábához egy-egy rituális zászlót erősítettek, és közéjük egy zsineget húztak. Mindkét esetben így voltak kiakasztva a képek. A képek a Guanyin templom kapuja felé, vagyis kifelé néztek.

A szertartás szöveggönyve: *Yujia tian di lun deng ke* 瑜伽天地輪燈科 („Szertartásos szöveg az Ég és a Föld kerekének lámpásáról a jóga-oltár előtt”).

3. nap / 7. fázis: *Baoen deng* 報恩燈 / „A szülői kegy viszonzásának lámpása” (20.30–22.16)

A szertartás célja a szülői szeretet és gondviselés meghálálása volt. A szertartásvezetők Liu Kan és Yang voltak, sárga köntösben, piros palástban, valamint fehér fejfedőben, illetve buddhista fejkoronával a fejükön.

A *Mulian jiu mu* (1. nap / 5. fázis) és a *Xue hu jing* (2. nap / 7. fázis) szertartásos előadásai mellett ez a harmadik olyan szertartás, amelynek során tanítandó formában folyt a szöveggönyv recitálása. Az előbbiekkal ellentétben azonban itt nem jelenítették meg papírmasé figurákkal a tanítás legfőbb mozzanatait és szereplőit,⁴⁵ továbbá csak egy szöveggönyt használtak, a páros és páratlan sorok felolvasásával, felelgetős formában. A tanátadás az erre speciá-

⁴³ A címlap címe: *Shi wang zhou jing mijiao ke* 十王咒淨密教科 („Szertartásos szöveg a Tíz Király tisztító ráolvasásáról a tantrikus buddhizmus tanítása szerint”).

⁴⁴ E kézzel írt szöveggönyv címlapján szereplő cím: *Shi wang san xuan liqing ke quan* 十王三宣禮請科全 („Szertartásos szöveg a Tíz Király háromszor kinyilvánított, szertartásos meghívásához, teljes kötet”).

⁴⁵ Jóllehet e szertartás során nem használtak papírmasé figurákat, de a Guanyin csarnok előtti udvaron lótusz-mécseseket (*lianhua deng*) gyújtottak.

lisan berendezett Guanyin csarnok teraszán, illetve előtte az udvaron zajlott. A híveknek csak egy kisebb része vette fel erre az alkalomra is a halotti ruháját.

A szertartás két részből állt: tanátadás kezdete előtt a zenészek és a szertartásvezetők a Föld Ura csarnokába vonultak, ahol az ideiglenesen kialakított Elhunyt Lelkek (al)csarnokában a falra felakasztott halotti lélektáblák (*wang pai*) előtti oltár-asztalnál meghajoltak, majd visszatértek a Guanyin csarnok előtti teraszra. A tanátadás maga már a Guanyin csarnok előtti teraszon, illetve az előtte lévő udvaron zajlott.

A szertartás szöveggönyve: *Yujia tan qian baoen ran deng ke* 瑜伽壇前報恩然燈科 („A szülői kegy viszonzásának és a mécses gyújtásának szertartásos szövege a jóga-oltár előtt”).

3. nap / 8. fázis: *An wei su tan* 安位宿壇 / „A meghívott istenségek és a rituális tér lecsendesítése” (22.20–22.35)

Az este legutolsó rövid szertartása szokás szerint a meghívott istenségek és az oltár el/lecsendesítéséről szólt, amely, mint mindig, most is a Guanyin csarnok oltára előtt zajlott.

A szertartás szöveggönyve (amelyet általában fejből recitáltak): *An wei ke* 安位科 („Szertartásos szöveg a [meghívott istenségek és a rituális tér] lecsendesítésére”).

4. nap / 1. fázis: *Kai tan* 開壇 / „Az oltár megnyitása” (9.30–9.50).

A szertartást Liu Anda végezte sárga köntösben, fehér fejjedővel, a Guanyin-oltárnál. Ennek során a hívek folyamatosan jelentek meg a Guanyin-oltár előtt, ahol felajánlották a helybeli írástudóval korábban már megíratott, rokonaiknak szánt „rituális rezüméket”, majd azt az égetőbe vitték.

A szertartás során használt szertartáskönyv címe: *Shi shi kai tan ke* 釋氏開壇科 („A Sákja nemzetség oltármegnyitó szertartási szövege”).

4. nap / 2. fázis: *Mituo zhuan jing* 彌陀轉經 / „Amitábha Buddha [szent szövegének] recitálása” (10.40–11.18).

A szertartást Fialat Li végezte, sárga köntösben, piros palástban, fehér fejjedőt viselve. A szertartás során a Guanyin csarnokbeli hívek huszonnégy (tíz *biao* és tizennégy *shu* típusú) „rituális rezümét” és sok virágcsokrot fogtak a kezükben, s mialatt a Guanyin-oltárnál folyt a recitálás, ők a templom minden oltáránál tisztelegve tíz kört tettek meg felajánlott tárgyaikkal.

A szertartás szöveggönyve: *Yujia tan qian Mituo shi zhuan* 瑜伽壇前彌陀十轉 („Amitábha Buddha tízszeres körbejárása a jóga-oltár előtt”).

4. nap / 3. fázis: *Qiqiu chang ming bai sui* 祈求長命百歲 / „Hosszú élet kérése” (13.30–13.50).

A szertartást sárga köntösben, piros palástban, drágaköves buddhista fejkoronával Liu mester végezte. A szertartás a Guanyin-oltárnál és a Guanyin csarnok előtti teraszon felállított „főoltárnál” zajlott. A szertartás célja jó szerencse és békeesség (*qiqiu ping'an* 祈求平安) kérése volt.

A szertartás szöveggönyve: *Yujia xiaozai cifu xing deng ke* 瑜伽消災賜福星燈科 („A csillaglímpás szertartásos szövege a sorscsapások megsemmisítésére, áldásra és szerencsére a jóga-oltár előtt”).

4. nap / 4. fázis: *San yuan san guan fa chan* 三元三官法懺 / „Litánia a három szféra hivatalnokához [Ég, Föld, Víz]” (14.40-kor kezdődött).

A szertartást Liu mester és Fialat Li végezte sárga köntösben és fehér fejfedőben. A Guanyin csarnokban megtartott szertartás célja, hogy szerencsét (*ci fu* 賜福), valamint a szenvedések/bűnök alól való feloldozást kérjenek (*she zui* 赦罪), illetve hogy a krízishelyzetek megoldódjanak (*jie e* 解厄).

A szertartás szöveggönyve: *San yuan san guan fa chan* 三元三官法懺 („Litánia a három szféra hivatalnokához [Ég, Föld, Víz]”).

4. nap / 5. fázis: *Mulian qiu mu fa chan* 目連球母法懺 / „Litánia a Mulian megmenti anyját a pokolból [történethez]” (16.15–17.35).

A szertartást Liu mester és Öreg Liu a Guanyin-oltárnál, az oltár felé térdelve, sárga köntösben, fehér fejfedővel mutatta be. A szöveggönyv szerint csendben kell hallgatni a litániát.

A szertartás szöveggönyve: *Fo shuo Baoen jiu ku fa chan* 佛說報恩救苦法懺 (Litánia a szülői kegy viszonzásáról és a szenvedéstől való megszabadulásról, ahogyan a Buddha mondotta”).

4. nap / 6. fázis: *Ran Shi wang deng* 燃十王燈 / „A Tíz Király lámpásának meggyújtása” (19.00–20.00).

A szertartás előtt az öreg fa előtti udvaron felállították Dizang bódhiszattva oltár-asztalát, képe a kapu felé nézett. Körülötte a pokol Tíz Királyának képei voltak kifüggesztve (akárcsak a 3. nap / 6. fázisnál).⁴⁶ Dizang oltár-asztalától balra a páros számú poklok királyai, jobbra a páratlan számú poklok királyai lógtak. Mellettük egy-egy *zhuang* típusú „rituális rezümé” volt felakasztva.

A szertartást Fialat Li vezette, sárga köntösben, piros palástban és fehér fejfedőben. A hívek ennél a szertartásnál ugyanúgy felvették halotti öltözetüket, mint ahogy a *Xue hu jing* történet előadása során is tették. A szertartás az elhunytakért szólt.

⁴⁶ Ezeket a képeket Öreg Liu festette.

A szertartás szövegekönyve: *Yujia Dizang Shi wang ran ke* 瑜伽地藏十王燃科 („Szerartásos szöveg Dizang és a Tíz Király [lámpásának] meggyújtásáról a jóga-oltár [előtt]”).

4. nap / 7. fázis: *Fo men she zhu tian* 佛門設諸天 / „A buddhisták áldoznak minden mennyek istenségeinek” (21.07–22.33).

A szerartás célja, hogy a megidézett 33 istenségtől a sorscsapások megsemmisítését (*xiaozai* 消災) és az élet meghosszabbítását (*yan shou* 延壽) kérjék. A 33 istenség: a négy irány 8-8 istensége, a harmincharmadik pedig Hariti Istennő (*Gui zi mu tian* 鬼子母天).

A szerartást Liu Kan és Liu Anda végezték sárga köntösben, piros palástban és fehér fejfedőben. A szerartás nagy része a Guanyin-oltárnál zajlott, illetve a Guanyin csarnok előtti udvaron, ahol a 33 istenség oltár-asztalai voltak felállítva. A hívek az este folyamán végig halotti öltözetükben maradtak.

A szerartás során recitált szövegekönyvek: *Yujia yuanman shesan ke* 瑜伽圓滿設散科 („Szerartásos szöveg a teljességről és a szétszórtságról a jóga-oltár előtt”) és a *Yujia zhu tian ke* 瑜伽諸天科 („Szerartásos szöveg az istenségekhez”).

4. nap / 8. fázis: *An wei su tan* 安位宿壇 / „A meghívott istenségek és a rituális tér lecsendesítése” (22.40–23.00).

A szokásos formában és a szokásos helyen zajlott.

A szerartás szövegekönyve (amit általában fejből recitálnak): *An wei ke* 安位科 („Szerartásos szöveg a [meghívott istenségek és a rituális tér] lecsendesítésére”).

5. nap / 1. fázis: *Kai tan* 開壇 / „Az oltár megnyitása” (7.58–9.35)

A szerartást Liu Anda sárga köntösben, fehér fejfedővel végezte. A szerartás a Guanyin csarnokban zajlott. Ezen a reggelen az idős szerzetes is megjelent az oltárnyitó szerartásra. Kis füstölőrudakat helyezett a Guanyin-oltár füstölőedényébe, majd egy buddhista lánccal ajándékozta meg Liu Kant.

A szerartás szövegekönyve: *Shi shi kai tan ke* 釋氏開壇科 („A Sákja nemzettség oltármegnyitó szerartási szövege”).

(Ezen a napon a Wenchang csarnokban (*Wenchang dian* 文昌殿) – párhuzamosan Liu mesterék szerartásával – a helyi Dongjing társulat adott elő. A templomközösség ezúttal a Tíz felajánlás szerartásának elvégzésére kérte meg őket, a résztvevők a hívek közül kerültek ki. Rajtuk kívül még egy helyi fotóstúdió munkatársai is megjelentek, akik a templom előtti hatalmas teraszon emlékképeket készítettek az ünnepek résztvevőiről.)

5. nap / 2. fázis: *Xue hu shi zhuan jing* 血湖十轉經 / „A Vértó [körüli] tízszeres körbekerülés szútrája” (11.48-kor kezdődött)

A szertartást Liu Kan sárga köntösben, piros palástban és fehér fejfedőben a Guanyin csarnokban végezte. A szertartás során 24 hirdetményt és emlékeztető beadványt (tíz *biao* és tizennégy *shu* típusút) ajánlottak fel, amelyeket petárda-robbantás kíséretében égettek el az égető kályhában. A szertartást követő szünetben a szerzetesnő a résztvevőknek jelenlétüket tanúsító emlékpapírokat (*wenping* 文凭) osztott szét.

A szertartás szövegekönve: *Yujia tan qian xue hu shi zhuan ke* 瑜伽壇前血湖十轉科 („A Vértó [körüli] tízszeres körbekerülés szertartásos szövege a jóga-oltár előtt).

5. nap / 3. fázis: *Shengzuo yan ke* 陞座演科 / „Bíráskodás” (14.00 körül kezdődött)

A szertartást négy szertartásvezető végezte, sárga köntösben, piros palástban és fehér fejfedőben. A Guanyin-oltár előtti teraszon négy oltár-asztalt állítottak fel: a terasz külső oldalán Yang és Liu Anda recitált egymással szemben ülve, egy-egy asztalnál; a Guanyin csarnok küszöbénél lévő két oltár-asztalnál pedig Liu Kan és Fialat Li recitált.

A szertartást az elhunytakért mutatták be. Fontosságát világosan jelzi, hogy Liu Kan elmondása szerint ezt a szertartást a „Tíz Király rituális terén” (*Shi wang daochang* 十王道場) mindenképp be kell mutatni. A „Tíz Király rituális terén” (*Shi wang daochang*) Liu Kan a felállított négy oltár-asztalt értette, ahol a szertartás szövegekönveit recitálták.

A szertartás szövegekönveit:

– *Shi wang daochang chanhui yiwen ke (juan xia)* 十王道場懺悔儀文卷下 („Rituális szöveg a Tíz Király rituális teréhez való bünbánati litániához” [3. kötet]);

– *Dizang Shi wang tigang ji zan ke* 地藏十王提綱偈讚科 („Rövid ének és dicshimnusz Dizanghoz és a Tíz Királyhoz”);

– *Dizang Shi wang shengzuo yiwen* 地藏十王陞座儀文 („Dizang és a Tíz Király bírói pulpitusra emelésének rituális szövege”);

– *Dizang Shi wang shengzuo ji zan* 地藏十王陞座偈讚 („Dicsőítő költemény Dizang és a Tíz Király bírói pulpitusra emeléséről”);

– *Shi wang shengzuo mijiao ke* 十王陞座密教科 („A Tíz Király bírói pulpitusra emelésének szertartásos szövege a tantrikus buddhizmus tanítása [szerint]”).

5. nap / 4. fázis: *Shi wang bao chan* 十王寶懺 / „Drágalátos bünbánati ima a Tíz Királyhoz” (17.45–18.20)

A szertartást sárga köntösben, fehér fejfedővel, a Guanyin-oltárnál Fialat Li és Liu Anda végezték. A szertartás célja a sorscsapások megsemmisítése (*xiaozai*) és a bűnök elengedése (*she zui*) volt. A hívek halotti öltözetüket viselték.

A szertartás szöveggönyve: *Cibei Shi wang xiaozai bao chan* 慈悲十王消災寶懺 („Drágalátos bünbánati ima az irgalmas Tíz Királyhoz a sorscsapások megsemmisítésére”).

5. nap / 5. fázis: *Fangwen deng* 放問燈 / „A [vallatás] lámpásainak elhelyezése” (19.00-kor kezdődött)

A szertartás a Guanyin-oltárnál kezdődött és fejeződött be, azonban legnagyobb részét a Guanyin templommal szembeni kis tónál végezte Liu mester. Sárga köntöst viselt piros palásttal és fehér fejfedővel. A hívek Liu mester vezetésével, kezükben egy szál füstölővel a tóhoz mentek. A recitálást Liu mester a tónál felállított oltár-asztalnál végezte, majd a hívek a tavon újukra bocsátották a halottakról való megemlékezést szimbolizáló lótusz-mécseseket (*lianhua deng*). Az oltár-asztalon, két tálcára elhelyezve, friss ételeket, teát, gyümölcsöket, rizses csészéket és hat pár pálcikát helyeztek el áldozati ajándékként. A hívek erre a szertartásra is felvették halotti öltözetüket.

A szertartás szöveggönyve: *Shui deng ke* 水燈科 („Szerartásos szöveg a [lótusz]mécsesek vizre [bocsátásáról]”).

5. nap / 6. fázis: *She zhai* 設齋 (*Shi wang daochang shi ershi fen* 十王道場是二十四分) / „A böjti oltár-asztal felállítása (A Tíz Király rituális tere 24 részből áll)” (21.00–22.00)

A szertartás a Guanyin csarnokban, illetve előtte a teraszon zajlott. Az oltár előtti teraszon három oltár-asztalt tettek egymás mellé, föléjük 24 darab *zhai ke* papírtáblát akasztottak fel. Az oltár-asztalokon 24 gyertyát gyújtottak, és áldozati ajándékokat helyeztek el rajtuk. Elvégezték a tíz felajánlás rítusát (*shi gongyang*) is. E szertartásnak kettős célja volt: egyrészt az élők megóvása az (esetleges) sorscsapásoktól és hosszú élet biztosítása számukra (*xiaozai yanshou*); másrészt a holtak átjuttatása a három világon keresztül (*gaochao san jie* 高超三界).

A szertartást sárga köntösben, piros palástban és fehér fejfedővel Liu Kan és Liu Anda végezte. A hívek a halotti öltözetüket viselték.

A szertartás szöveggönyve: *Yujia yuanman shesan ke* 瑜伽圓滿設散科 („Szerartásos szöveg a szertartás tökéletes véghezviteléről és felosztatásáról a jóga-oltár előtt”) és *Yujia zhu tian ke* 瑜伽諸天科 („Szerartásos szöveg az istenségekhez”).

5. nap / 7. fázis: *An wei su tan* 安位宿壇 / „A meghívott istenségek és a rituális tér lecsendesítése” (22.05–22.20)

Szokás szerint a szokásos helyen.

6. nap / 1. fázis: *Kai tan* 開壇 / „Az oltár megnyitása” (kb. 9.00-kor kezdődött)

A szertartást a Guanyin csarnoknál végezték. (Nem voltam jelen.)

A szertartás szöveggönyve: *Shi shi kai tan ke* 釋氏開壇科 („A Sákja nemzetség buddhista oltármegnyitó szertartási szövege”).

6. nap / 2. fázis: *Guo qiao* 過橋 / „Átkelés a hídon [és körmenet]”, avagy *Chuan du, du wenping, qing fo zhengming* [傳度, 度文凭, 請佛證明] / „Buddha megkérése az átkelés igazolására” (11.40–13.30)

A hagyomány szerint, ha valaki sikeresen átkel a hídon (*guo qiao* 過橋), halála után a pokol bugyrain keresztül is sikeresen fog átjutni és a Nyugati Paradicsomba kerül. A hídon való átkelés szertartására – ami a hétnapos ünnepség talán legnagyobb szabású és legnagyobb tömegeket megmozgató fázisa – a Guanyin templom előtti tó *partján* került sor, ami a Túlvilág egyik folyóját, a Közöny-folyót (Naihe 奈河)⁴⁷ szimbolizálta (4. kép). E „folyó” fölé bambusz-ból hat darab, kb. három méter magas – saját névvel és szimbolikus jelentéssel bíró – kapuformát állítottak föl, amelyek a hidat szimbolizálták. Az ünnepi menet itt haladt végig, szimbolikusan mintegy végigjárva a Pokol folyói fölötti hidakat és utakat, hogy az út végén eljussanak a Nyugati Paradicsomba. A hídon való átkelést az egész falut bejáró körmenet követte.

A menetben gyakorlatilag az összes jelenlévő részt vett: vallási specialisták, zenészek, a „négy hadvezért” (*si shuai* 四帥) és „nyolc halhatatlant” (*ba xian* 八仙) megszemélyesítő alakok; a füstölő „állványt” (*xiang tinget* 香亭) és a Guanyin szobrát hordozó hordszék vivői (*Guanyin shuichan* 觀音水杆, *taige* 抬閣); a Dongjing társulat tagjai, Liu mester és társulata, valamint tengernyi hívő, élükön a „jeles szereplő” névtáblát viselőkkel.

A hídon való átkelésre és az azt követő körmenetre a hívek halotti ruhájuk fölé széles piros anyagot (vékony takarót vagy pokrócot) kötöttek magukon keresztbe, ami az étellel való telítettséget, a *yang* elemek előtörését szimbolizálta.

A szertartás szöveggönyve: *Chuan du ke* 傳度科 („A [hídon való] átkelés szertartásos szövege”).

⁴⁷ A kínai kifejezés magyar megfelelőjét Kalmár Éva (2010: 18) alkotta meg.

4. kép A hídon való átkelés és az azt követő körmenet előkészületeinek pillanata
Készült: 2013. március 4-én (a szerző saját felvétele)

6. nap / 3. fázis: *Shang biao* 上表 / „Talizmán felajánlása” (17.30-18.20)

A szertartást Liu Kan és Liu Anda végezte, sárga köntösben, piros palástban és fehér fejfedőben. A szertartás helyszínéül a Guanyin csarnok előtti terasz szolgált. A szertartáshoz egy szerencsét, gazdagodást hozó, több írásjegyből álló jelet rajzoltak fel egy hatalmas piros papírlapra, porrá morzsolt füstölőkéből. Ezt a Guanyin csarnok teraszán lévő oltár-asztalra helyezték. A szertartást abból a célból végezték, hogy a sorscsapások elkerüljék a híveket (*xiaozai*) és hogy a hosszú életük legyen (*yanshou*). A hívek továbbra is halotti ruhájukat viselték, de levették az előző szertartásnál magukra kötött széles piros anyagot.

A szertartás szöveggönyve: *Yujia tan qian yan can shangbiao ke* 瑜伽壇前延參上表科 („Szertartásos felirat talizmán felajánlásához a jóga-oltár előtt”).

6. nap / 4. fázis: *Zhuan jing* 轉經 / „Recitálás” (18.30–19:00)

A szertartást Fiatal Li végezte, sárga köntösben, piros palástban és fehér fejfedőben. A szöveggönyveket a Guanyin csarnokban recitálta, míg Liu mester és Liu Anda huszonkilenc – *shu* és *biao* típusú – „rituális rezümét” adott a csarnokbeli hívek kezébe, akik azokat – miután tizenkétszer körbejárták velük

a templom valamennyi oltárát – felajánlották és az égetőbe helyezték. A szertartás célja a sorscsapások megsemmisítése (xiaozaí) volt.

A szertartás szövegekönyvei: *Yujia hetu shi er zhuan ke* 瑜伽河圖十二轉科 („Szertartásos szöveg a *Hetu*-alakzat szerinti tizenkétszeres körbekerüléshez”); *Guanyin san zhuan ke* 觀音三轉科 (Szertartásos szöveg a Guanyin bódhiszattvához szóló három körbekerüléshez”).

6. nap / 5. fázis: *Fang jie zhen gu (du gu hun)* 放戒賑孤 (度孤魂) / „Az árva (szellemek) elengedése, figyelmeztetése és megsegítése” („Az árva szellemek megmentése”) (20:00–21.30)

Ezt a szertartást Liu mester vezette. Fia, Liu Kan szerint ez a rész annyira bonyolult, és olyan kivételes tudás szükséges az előadásához, hogy kizárólag édesapja, azaz Liu mester tudja bemutatni. Liu mesteren a szertartás során sárga köntös volt piros palásttal, fején pedig a drágaköves buddhista fejkoronát viselte. A hívek egy része továbbra is halotti ruháját viselte. A szertartás célja az éhes *hun* szellemek végső elengedése volt.

A szertartás döntő részét a Föld Urának csarnoka és az öreg fa közötti udvaron mutatták be. Az ide felépített rituális teret a „Tan oltárának”, központi szerkezetét a „Tan emelvényének” (*fa tai*) nevezte Öreg Liu. A bonyolult elrendezésű és szimbolikájú térség fő rituális kellékei a 36 fehér papírcsík (*paiwei*) volt, amelyekre annak a 36 módnak a nevét írták fel, amelyekkel a pokolban kínozzák a lelkeket; másrészt elhelyeztek itt három gonosz szellemet szimbolizáló figurát. Az oltár-asztalok alá 28 lótusz-méceszt tettek.

Több szöveget recitáltak, az előbbiak szerint. Borítólapp címe: *Shang zuo juan shang* 上座卷上, címlap címe: *Yankou shishi tan ben xu* 焰口施食壇本序 („A lángoló szájú [éhes szellemek] megetetésének oltára, szövegekönyv-bevezető”); borítólapp címe: *Shang zuo xia juan* 上座下卷, címlap címe: *Yankou shishi xia juan* 焰口施食下卷 („A lángoló szájú [éhes szellemek] megetetése [utolsó kötet]”); borítólapp címe: *Zhong juan shang zuo* 中卷上座 címlap címe: *Yujia jiyao sishi'erfen yankou shishi juan zhong* 瑜伽集要四十二分焰口施食卷中 („A negyvenkét részből álló lángoló szájú [éhes szellemek] megetetése a jóga-oltár előtt [középső kötet]”); borítólapp címe: *Xia zuo xia juan* 下座下卷, címlap címe: *Yankou shishi xia zuo yiwen* 焰口施食下座儀文 („Rituális szöveg az éhes szellemek megetetéséhez”).

6. nap / 7. fázis: *An wei su tan* 安位宿壇 / „A meghívott istenségek és a rituális tér lecsendesítése” (21.40–22.00)

A szokásos módon, a szokásos helyen zajlott.

7. nap / 1. fázis: *Kai tan* 開壇 / „Az oltár megnyitása” (9.20–9.40)

A szertartást a Guanyin csarnokban – sárga köntösben, fehér fejfedővel – Yang végezte.

7. nap / 2. fázis: *Shou ke* 收科 / „Az [istenségek] összehívása a szertartások befejezésére” (10.15- 11.05)

A szertartás célja az volt, hogy az ünnepség során a különböző oltárokhoz lehívott istenségektől elbúcsúzzanak, akik azután visszatérnek égi palotáikba (*Qing ge ge tan de shenxian fanhui tianting* 請各個壇的神仙返回天庭). A szertartással a szertartásvezetők arra kérik őket, hogy térjenek haza. E szertartást Liu Anda és Fialat Li végezték, sárga köntösben, fehér fejfedővel.

A szertartás során a szertartásvezetők a hívek kíséretében végigjárták a templomkomplexum összes oltárát, és recitálásuk végén leszedték az oltárnál lévő istenségek neveit tartalmazó fehér papírcsíkokat (*paiwei*).

A szertartás szöveggönyve: *Shi wang daochang chanhui yiwen ke juan xia* 十王道場懺悔儀文科卷下 („Szertartási szöveg a Tíz Király rituális terében végzett bünbánathoz [3. kötet]”).

7. nap / 3. fázis: *Bai jiu pin wang sheng fa chan* 拜九品往生法懺 (資名懺) / „Litánia recitálása a Tiszta Földön való újjászületés kilenc szintjéhez” (11.10–11.25)

A szertartást Liu mester végezte, a Guanyin csarnokban, sárga köntösben és fehér fejfedőben.

Ennek során Liu Kan vezetésével a hétnapos szertartássorozat még megelévő „rituális rezüméit” is elégették, petárdaszó kíséretében.

A szertartás szöveggönyve: *Yueqie zi xuan wang sheng chan* 瑜伽資宣往生懺 („Litánia a Tiszta Földön való újjászületés támogatásáról a jóga-oltár előtt”).

7. nap / 4. fázis: *Guan zan jiu pin wang sheng lian deng* (guan deng jie shi) 關讚九品往生蓮燈 (關燈戒食) / „Záró litánia a Tiszta Földön való újjászületés kilenc szintjéhez (vezető) lótusz lámpásokról (a lámpások eloltása és ételfelajánlások vége)” (11.28–11.55)

A szertartást Öreg Liu végezte, sárga köntösben, fehér fejfedővel, kezében szentelt vizes edénykével. A Guanyin csarnokból a Földisten csarnokában lévő Elhunyt Lelkek (al)csarnokába ment, ahol az elhunytak lelkét szimbolizáló papír névtáblák előtti oltár-asztalon kilenc gyertya volt elhelyezve. Míg Öreg Liu recitált, a hívek csoport- és sorszámaiknak megfelelően felsorakoztak a Guanyin csarnok előtti udvaron, majd a Föld Ura csarnokába vonultak és meghajoltak az Elhunyt Lelkek (al)csarnoka oltáránál.

A szertartás szövegekönyve: *Guan deng jie shi ke* 關燈戒食科 („Szerartásos szöveg a lámpások eloltásáról és az ételfelajánlások végéről”).

7. nap / 5. fázis: *Xie sheng* 謝聖 / „Köszönetnyilvánítás az istenségeknek” (12.00–12.20)

A szertartást Liu mester vezette, sárga köntösben, fehér fejfedőben, a Guanyin csarnok oltáránál. A résztvevők e szerartással búcsúztak el az istenségektől. A szerartás ideje alatt a Föld Ura csarnokában lévő Elhunyt Lelkek (al)csarnokában a szerzetesnő irányításával leszedték az elhunytak papír névtábláit és szétoztották a hozzátartozók között.

7. nap / 6. fázis: *Song wang* 送亡 / „Az elhunytak végső útjukra bocsájtása” (12.25–13.00)

A szerartást Öreg Liu vezette, sárga köntösben, fehér fejfedővel. A Guanyin csarnokból a Guanyin templom előtti tóhoz vonult ki mindenki. Míg Öreg Liu recitált, a hívek elégették az útjukra bocsájtott szeretteik számára összeállított kis csomagjaikat.

A szerartás szövegekönyve: *Yujia qi zu song wang ke* 瑜伽起祖送亡科 („Az elhunyt ősök végső útra bocsájtása a jóga-oltár előtt”).

Ezzel a hétnapos Tíz Király ünnep véget ért. A következőkben a hétnapos szerartássorozat első napjának folyamatelemzését mutatom be.

A SZERTARTÁS ELSŐ NAPJA: FOLYAMATELEMZÉS

Előkészületek. A rituális tér (*jingtan* 經壇)⁴⁸ megkonstruálása

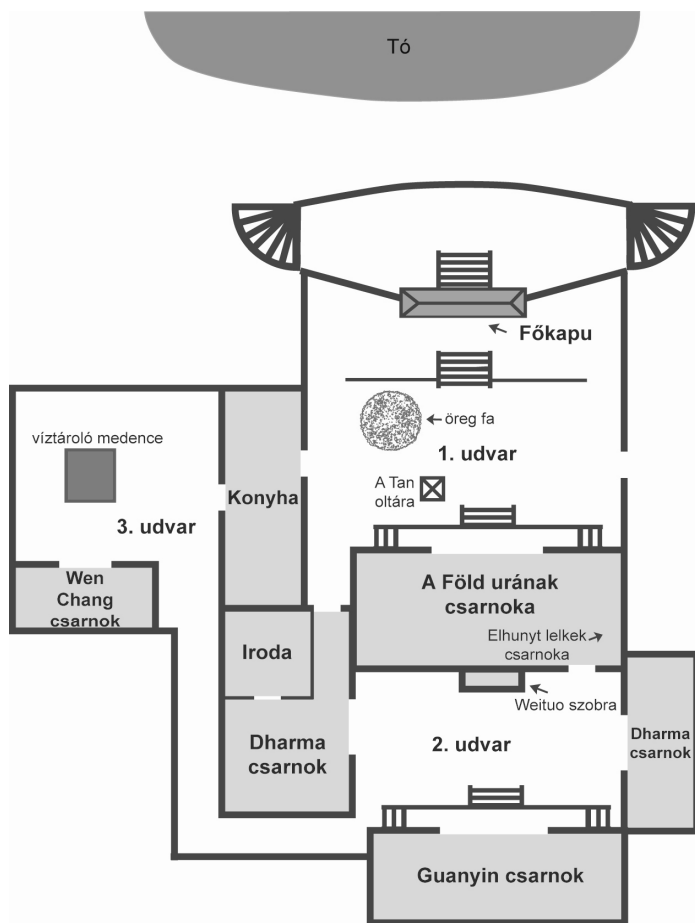
A Guanyin templomegyüttes (9. ábra) észak-déli tájolású, bejárati kapujánál két oldalt egy-egy ló és lovas áll (*cai ma lang jun* 采馬郎君). Három templomépülete vagy csarnoka (Guanyin csarnok [*Guanyin dian* 觀音殿],⁴⁹ Wenchang csarnok [*Wenchang dian* 文昌殿]⁵⁰ és a Föld Urának csarnoka [*Tu zhu*

⁴⁸ Azt a teret, ahol a rituális tevékenység zajlik Öreg Liu *jing tannak* 經壇 nevezte. (Ez egy általános megnevezése annak az oltárnak, ahol a szövegekönyvek recitálásával zajlik a rítus.)

⁴⁹ A Guanyin csarnok oltáránál közepén az ezerkarú Guanyin szobra áll, tőle jobbra Wenshu 文殊 (Mañjuśrī) bódhiszattva, balra Puxian 普賢 (Samantabhadra) bódhiszattva szobrai vannak elhelyezve. Az oltár két oldalán kilenc-kilenc *luohan* szobra található.

⁵⁰ A Wenchang csarnok oltáránál közepén maga Wenchang szobra áll. A csarnokban rajta kívül Yanguang bódhiszattva 眼光菩薩 („Előretékintő bódhiszattva, más néven Buddha szeme bódhiszattva”), Nan dou 南斗 („Déli Merítő”), Bei dou 北斗 („Északi Merítő”) szobrai, vala-

dian 土主殿]),⁵¹ továbbá egy konyhaként és étkezőként funkcionáló nyitott helyisége, valamint három belső udvara van. A templom ékessége az első udvaron álló több száz éves fa. Kiemelt jelentőségére utal, hogy a legfontosabb szertartások mind körülötte zajlottak. A fa odvában a fa szellemét szimbolizáló faszobor található.

9. ábra Alaprajz

mint Taibaixing jun 太白星君 („Vénusz ura”) és Kui xing 魁星 („Sors ura”) szobrai vannak elhelyezve.

⁵¹ A Föld Ura csarnokában többek között Wu cai shen 武財神 („Háború és gazdagság istensége”), Tu zhu 土主 („Föld Ura istenség”), Wen cai shen 文財神 („Irodalom és a gazdagság istene”), valamint a Panguan 判官 („Bíró”) szobrai találhatóak.

Az első nap reggelén Liu mester – a templomegyüttesen belül *négy* helyen – *öt* ideiglenes oltárt (*tan*) állított fel: ezek egy asztalból és a rájuk helyezett áldozati felajánlásokból (étel, ital, gyümölcs, füstölő, gyertya) álltak; följük – kifeszített zsinere – az adott helyre lehívandó istenségek papírcsíkjait (*paiwei*) lógatták fel. Két oltár (A Tíz [Király] ünnep kapuja (*Shi hui men* 十會門), illetve az árva *hun* lelkek oltára [*gu hun tan* 孤魂壇]) a kapu bejáratánál, a harmadik a konyhahelyiségben, a negyedik a Föld Urának csarnoka mögött elhelyezett Weituo 韋馱 bódhiszattva szobránál (*Tian jie* 天階 [Égi lépcső]),⁵² az ötödik a Guanyin csarnokban (*zheng jing tan* 正經壇 [Igaz szútrák oltára]) állt. A Guanyin csarnokban – eltérően a többtől – nem lógattak fel papírcsíkokat az egyébként is ott álló Guanyin-oltár fölé, hanem a terem előtti teraszon lógattak fel „rituális rezüméket” – ezzel konstruálván egy önálló „főoltárt” (*xing tan* 行壇, „mozgó oltár”).⁵³ Az ide lehívott istenségek a szertartások függvényében állandóan változtak, amit a „rituális rezümék” kicserélésével jeleztek. A felsoroltakon kívül még egy térnek, a templomkomplexum eldugott zugában lévő Wenchang csarnoknak volt kiemelt fontossága rituális szempontból, ami a hétnapos szertartás idején a Dongjing társulat előadásainak a színhelye volt. Itt azonban Liu mesterék nem állítottak fel ideiglenes oltárt.

E főbb oltárokon túl még két, rituális térként funkcionáló teret kell megemlítenem. Az egyik az Elhunyt Lelkek (al)csarnoka, amelyet ideiglenesen állítottak fel a Föld Urának csarnokában (5. kép). A Föld Ura csarnokának egyik üres oldalához egy oltár-asztalt helyeztek el. Az oltár-asztal két oldalára az első nap reggelén két zsineret húztak ki, a csarnok egyik tartóoszlopához és egy vasrúdhoz kötözve. Ezekről lógatták le az elhunyt lelkek papírpól készített névjegyeit (*gong ju jie die* 公据戒牒), amelyeket az utolsó nap – amikor az elhunytól végső búcsút vettek – elégettek. A 2. nap / 2. fázisnál, az elhunyt lelkek fogadását követően, a megérkezett lelkek egy másik lélektáblát is kaptak (*wang pai*). Ezeket a papír lélektáblákat is a Föld Ura csarnok Elhunyt Lelkek (al)csarnokában helyezték el: az oltár-asztal fölötti falra ragasztották fel, és az utolsó nap ajánlották fel őket az elhunyt lelkeknek.

A halotti megemlékezés másik kiemelt fontosságú tere a nagy fa előtti udvar volt. Ezt a rituális teret a Tan oltárának nevezték. Többek között az 1. nap / 5. fázishoz, a 2. nap / 7. fázishoz, illetve a 6. nap / 5. fázishoz, azaz az „Árva szellemek megetetésének” szertartásához – hogy csak a legjelentősebbeket említsem –, kapcsolódóan konstruáltak meg itt egy ideiglenes rituális teret. Mivel ennek a rituális térnek a felépítése rítuszfázisonként változott, leírá-

⁵² Weituo bódhiszattva a buddhista tanítás őrzője.

⁵³ Ez émikus terminus, ezért használom idézőjelben, jóllehet valójában az ünnepségek idejétől eltekintve a Guanyin csarnok oltára a templomegyüttes főoltára.

5. kép Az Elhunyt lelkek csarnoka
(a szerző saját felvétele)

sát mindig az adott szertartás bemutatásánál adom meg. Ennek a rituális térnek azonban volt egy állandó eleme, amely majdnem minden itt játszódó szertartásnál funkcióval bírt. Ez az elem egy embermagasságot meghaladó építmény,

amely fent fakerettel összefogott négy faoszlopból állt, fedett tetővel [10. ábra]. Ezen építmény oszlopai közé köteleket feszítettek ki, amelyekre az épp adott fázishoz szükséges kellékeket (képeket, *paiweieket*) erősítették fel.

10. ábra Emelvény

A rituális tér megkonstruálása, illetve az előkészületek Liu mester forgatókönyve szerint zajlottak. Liu Kan előre megírta a szertartásokhoz szükséges írott kellékeket, amelyek alapjául a Tíz Király ünnepség rituális szövegeit tartalmazó füzetek szolgált. Fiatal Li és a többi szertartásvezető (Öreg Liu, Liu Anda) a szertartásokhoz szükséges „rituális rezüméket” címezték meg, a lehívandó istenségek nevének vagy kultuszhelyének megnevezésével. A hívek a szerzetesnő vezetésével a csoportba rendeződést és csoportos vonulást gyakorolták; később a helyi írástudó segítségével egymás után írták meg az egyebek között az őseiknek küldendő jókívánásokat tartalmazó „rituális rezüméjüket”, a megfelelő istenségnek címezve. Ez utóbbiakat arany papírpénzbe csomagolt, hajó alakú sűrke papírpénzek és füstölők közé téve felajánlották

az isteneknek a főoltárnál, majd a papírégető kemencén (*zhi huo ku* 纸火库) keresztül eljuttatták az Égiekhez.

A konyhában eközben az első (vegetáriánus) ebédet főzték az erre a feladatra jelentkező hívek. Folyamatosan helyezték el az áldozati ételeket, italokat, gyertyákat és füstölőket a kijelölt oltárok elé kitett asztalokra. 11 óra körülre már megjelentek az első árusok és a bábéskodó gyerekek is. Már ekkorra töméntelen mennyiségű rituális pénz került az égető kemencébe. Még a főoltár megnyitása és az istenségek lehívása előtt a hívek a szerzetesnő elé járultak, és pénzádományt fizettek be neki;⁵⁴ nevük egy piros cédulára (*gua gongde* 挂功德) került fel, amelyet a szerzetesnő irodája előtti nyitott terem falára ragasztottak. A résztvevők elhunyt szeretteinek papír névjegyei (*gong ju jie die*) már érkezésünkkor ki voltak akasztva a Föld Urának csarnokában. A ráérők szabadidejükben halottuk névjegyét keresgélték, papírpénzeket hajtogat- tak, kártyáztak vagy beszélgettek.

1. nap / 1. fázis: *Kai tan* 開壇 / „Az oltár megnyitása” (12.40–13.00)

12.40-kor a Guanyin csarnokban megkezdődött a hétnapos fesztivál. Mint a hét nap során mindig, a szertartás az első nap a Guanyin csarnokban, a Guanyin-oltár előtt kezdődött. A helyi fiatal mester, Yang nyitotta meg, sárga köntösben, fehér fejfedővel, az oltárt megnyitó szöveggönyv recitálásával,⁵⁵ lehívva a Három Világ (*san jie*) istenségeit.⁵⁶ A hívek aprópénzt ajánlottak fel, valamint apróra tört kis füstölőket szúrtak a csarnok teraszán fölállított „főoltár” és a Guanyin-oltár füstölőedényébe.⁵⁷ Ezt követően, a második szertartás előtt, tovább folytatódtak az előkészületek, fél 3-kor pedig ebéd következett.

1. nap / 2. fázis: *Shen wen fa die* 申文發牒 / „Rituális rezümék küldése [az istenségek meghívására]” (14.50–15.50)

14.50-kor a korábban már leírt négykötetes szöveggönyv recitálásába fogtak. A szertartás célja a három szint istenségeinek, azaz az Ég, a Föld és a Víz urainak meghívása volt. A szertartást Liu mester és Liu Anda végezték, sárga köntösben és piros palástban, fehér színű fejfedőben. A szertartás a Guanyin csarnokban az oltárnál és a „főoltárnál” zajlott. A szertartáshoz tartozó „rituális rezümék” a „főoltárnál” felállított, felajánlásokkal teli két asztal felé voltak kifüggesztve. A szertartást hol a teremben, az oltár felé fordulva, hol a teraszon lévő

⁵⁴ Ennek összege az általam ismert esetekben 20 *yuan* volt.

⁵⁵ A szöveggönyv címe: *Shi shi kai tan ke* 釋氏開壇科 („A Sákja nemzetség oltárme nyitó szertartási szövege”).

⁵⁶ A három világ: a vágyak világa, a formák világa és a formák nélküli világ.

⁵⁷ A füstölők felajánlásának általában az a célja, hogy a hívő jószerencsét kérjen (*shang xiang qi fu* 上香祈福).

„főoltárnál”, kifelé, az Égiek irányába fordulva végezték a mesterek. Mindközben Liu Kan a szerzetesnő számára elkészítette az elhunytak nevét, születési és elhalálozási dátumát tartalmazó, hatalmas méretű papírokat, amelyeket a nyitott konyhahelyiség falaira ragasztottak ki, körbe-körbe. A szertartás vége felé Liu Anda felolvasta a résztvevők névsorát is tartalmazó „rituális rezümét”; Liu mester pedig a „főoltárnál” a kagylókürtöt (*hailou*) megfújva hívta le a megszólított istenségeket. A szertartás során kiakasztott „rituális rezüméket” a szertartásvezetők leakasztották és a csarnokbeli résztvevők kezébe adták, akik a Guanyin-oltár elé járultak velük, majd a végén kivitték őket az égetőkemenchébe. A szertartás 15.50-kor a szövegek recitálásával fejeződött be.

1. nap / 3. fázis: *Kai fang wang du* 開方度亡 / „Az égtájak megnyitása az elhunytak megmentéséhez” (17.21–18.00)

Fél hatkor, rövidebb szünetet követően, a nap harmadik szertartása vette kezdetét: a *Kai fang du wang*, vagyis a halotti megemlékezéshez szükséges irányok megnyitása. A félórás szertartást Fiala Li végezte, sárga köntösben, fehér fejfedővel, Yang zenészként volt jelen. A szertartás újfent a Guanyin-oltárnál kezdődött, majd a zenészeket követve Fiala Li – kezében a csengővel, a fesztivál zászlójával⁵⁸ és az általa folyamatosan recitált *Yujia kai fang ke* 瑜伽開方科 (Az égtájak megnyitása a jóga[-oltár előtt]) című szövegkönyvvel – a híveket az öreg fa előtti udvaron már korábban megkonstruált rituális térre vezette. Az öt irányt négy darab, négyzet alakban elrendezett rituális oltár-asztal, valamint a négyzet közepére állított ötödik asztal szimbolizálta.⁵⁹ Egy-egy asztalon az irányoknak megfelelő színű zászló (kelet = zöld; dél = piros; nyugat = fehér; észak = fekete (lila));⁶⁰ sárga = közép), az ebből az irányból érkező és az utat megnyitó istenség névtáblája,⁶¹ egy füstölő, egy gyertya, továbbá étel-,

⁵⁸ A fesztivál zászlójának felirata: *Wo fo cheng guangzhao, teng fan yinlu wang, yuan wen san zhao qing, wangren zhao daochang* 我佛乘光照 騰旛引路王 願聞三召請 亡人召道場 („A Fényességes Buddha, az Útmutató Király tiszteletteljes meghívása a halotti megemlékezés rituális terére”).

⁵⁹ Ez az oltár-asztal a korábban már bemutatott, embermagasságot meghaladó faépítmény – amelynek jelen kontextusban semmi szerepe nem volt – lábainál állt.

⁶⁰ Mivel az írásjegyek fekete tussal voltak felírva a papírlapokra, a szertartások során az északi irány jelölésére a fekete szín helyett mindig a lilát használták.

⁶¹ Nyugat / fehér: Xifang bai di bai guai ju shen kai dao jiangjun 西方白帝白拐拒神開道將軍 („A nyugati fehér császár, fehér szembeszegülő isten, útmegnyitó hadvezér”); dél / piros: Nanfang chi di chi li shu shen kaidao jiangjun 南方赤帝赤栗恕神開道將軍 („A déli vörös császár, vörös megbocsátó isten, útmegnyitó hadvezér”); kelet / zöld: Dongfang qing di ling wei yang shen kaidao jiangjun 東方青帝靈威仰神開道將軍 („A keleti kékeszöld császár, lelkeket irányító isten, útmegnyitó hadvezér”); észak / kék: Beifang bei di ye guang ji shen kaidao jiangjun 北方黑帝葉光紀神開道將軍 („Az északi fekete császár, leveleken átfénylő isten, útmegnyitő hadvezér”); közép / sárga: Zhongyang huang di han shu niu shen kaidao jiangjun

ital- és rizsfelajánlások, valamint – egy hengerbe állított – papírfüstölők voltak elhelyezve.

A specialisták vezetésével a hívek észak felől kiindulva, az óramutató járásának megfelelően többször megkerülték az asztalokat, mintegy végigjárva a már járhatóvá tett utakat. A középső iránynál hosszasan elidőztek, majd a recitálással egy időben Yang felolvasta a szertartás „rituális rezüméjét”, amelyet Liu Anda elégetett. A „rituális rezümé” az Öt Irány Generálásához, valamint a *bagua* 八卦 (nyolc hexagram) nagy istenségeihez szólt az irányok megnyitásáért (*Wufang zhuzhe bagua dashen shengqian kaizhe* 五方主者八卦大神聖前開折). Majd a fázis lezárásaként átmentek a keleti irányt jelző oltár-asztalhoz, és – ezúttal onnan kezdve az utat – ismét végigjárták az irányokat, továbbra is középen befejezve az aktust. Minden egyes iránynál az irány megnyitása után az asztal melletti kis égető tálakban – sárga papírpénzbe csomagolt szürke hajópénzekre helyezve – elégették a papírkellékeket.⁶² A szertartás 18 órakor a Guanyin-oltárnál fejeződött be.

1. nap / 4. fázis: *Qing jie xizhang* 請借錫仗 („Mulian könyörgése az ónbótért”) (18.26–18.40)

A nap negyedik szertartásaként 18.26-kor a *Shi shi tan qian qing xi ke* 釋氏壇前請錫科 („Szerartás Buddha oltára előtt: [Mulian] könyörgése ónbótért”) szöveget kezdték el recitálni, amelynek célja Dizang [avagy Mulian] bódhiszattva ónbotjának megidézése volt a mennybe vezető út megvilágításához, a pokolhoz vezető út megnyitásához, a pokol kapuinak döngetéséhez. Ez már nyilvánvaló utalás a soron következő szertartásos Mulian előadásra, amelynek kulcsfontosságú kelléke lesz Mulian varázserővel bíró ónbotja. A szövegek könyv utolsó oldalán evvel kapcsolatban azt olvashatjuk, hogy „a fényes gyöngy [az ónbót tetején] bevilágítva áthatol a mennybe vezető úton; [Mulian] ónbotja bezörgetve megnyitja a pokol kapuit (*Mingzhu zhaoche tiantang lu, jinxi qiaokai diyu men* 明珠照徹天堂路, 金錫敲開地獄門)”.⁶²

A szertartásra szokás szerint a Guanyin csarnok oltáránál került sor, szertartásvezetőként fiatal Yang és Liu Anda sárga köntösben, piros palástban és fehér színű fejfedőben jelentek meg. A kései idő ellenére a tömeg fegyelmezetten ülve – illetve amennyiben a szertartás menete megkívánta – állva, összetett kézzel, áhítattal hallgatta a mestereket. A szertartás közben az idős szerzetes is megjelent, s a feszült hangulatból érezhető volt, hogy mindenki a hétnapos megemlékezés soron következő egyik legfontosabb rituális előadására vár.

中央黃帝含樞紐神開道將軍 („A középső sárga császár, egyensúlyban tartó isten, útmegnyitó hadvezér”).

⁶² Az elégetés célja Liu Kan szerint az, hogy semmi nem maradhasson vissza a szertartásból – ezért a megnyitott oltárok szimbólumait (*kai tan fu* 開壇符) mindig el kell égetni.

A szertartás fő kelléke a „Fénylő gyöngyökkel ékes ónbot” / „Mulian ónbotja” (*mingzhu xizhang*) volt, további elengedhetetlen tartozéka pedig a lótusz-mécses (*lianhua deng*). Zárásként Yang „szenteltvizet” fújt a hallgatóság felé minden irányba, majd letérdelve és kifelé fordulva – mert az istenek, például a Földisten és a Vízisten onnan érkeznek – énekelte a szöveg zárósorait. A szertartás „rituális rezüméje” már egy módosabb hívő kezében volt, ő ajánlhatta fel az oltárnál és vihette az égetőbe.

1. nap / 5. fázis: *Po yu (Mulian jiu mu)* 破獄 (目連救母) / „A pokol (kapujának) betörése” (Mulian megmenti anyját) (19.30–21.15).

Az előző fázis alatt, kint a nagy fa előtti udvaron, Liu mester vezetésével megkonstruálták a pokoljárás rituális terét. A munkálatokkal este 7 óra körülre végeztek. A rituális tér két részre oszlott: az öreg fa és a Föld Urának csarnoka közötti udvarban zajlott a pokoljárás; a Föld Urának csarnokánál, a teraszon lévő két oltár-asztalnál Liu mester és Yang, a fiatal helyi mester recitálták a pokoljáráshoz tartozó liturgikus és tanátadó szövegeket,⁶³ zenei kíséretre (6. kép).

Az udvar az 1. nap / 3. fázisnál leírt oltárokkal volt berendezve – jóllehet változásokkal. Az ötödik asztal hiányzott, ezzel szemben a tan oltárával kapcsolatban már említett, fent fakerettel összefogott négy faoszlopból álló, fedett tetejű építmény itt kiemelt szerepet kapott: a nyugati oldal két oszlopához egy-egy bambuszcsövet erősítettek, tetejükön piros zászlóval; az őket összekötő zsinegről Dizang képmását lógatták le. A négy oszlopot is körbekerítették zsineggel, amelyről 4x4 fehér papírcsíkot (*paiwei*) lógattak le; ezeken – az égtájaknak megfelelően – a pokolbéli hivatalnokok, illetve istenségek neveit tűntették fel. A négy oltár-asztal négy sarkához egy-egy hosszú bambuszcsövet erősítettek, amelyeken nagy színes zászlók lobogtak, ezzel is „jelezve, hogy rítusok helyéről van szó”. A rudakat nagyjából szemmagasságban zsinórral összekötötték; ezekről lógatták le – az oltár-aszталoknak az általuk leírt négyzet középpontja felé néző két-két oldalánál – a tíz királyt, a pokol egyéb hivatalnokait (az általuk kiszabott kínzások különböző módjainak jeleneteivel), valamint a Xuehu bódhiszattvát ábrázoló képeket. Dizang képmása, akárcsak ezek az illusztrációk, az elődök által agyonhasznált régi nyomatok szkennelt és plakátszerű anyagra kinyomtatott változatai voltak.

⁶³ *Yujia tan qian chi yu ke* 瑜伽壇前勅獄科 („Szertartásos szöveg a pokolnak adott parancsokról a jóga-oltár előtt”; *Fo shi Mulian dui ji ke* 佛氏目連對偈科 („A Buddha családjához tartozó Mulian [megmenti anyját a pokolból] liturgikus szövege”); *Fo shi Mulian jiang jing ke* 佛氏目連講經科 („A Buddha családjához tartozó Mulian [megmenti anyját a pokolból] szútramagyarázata”); *Fojiao fang deng fang she ke* 佛教放燈放赦科 („Szertartásos szöveg a lámpások elhelyezéséről és a bűnök alóli feloldozásról a buddhista [tanok szerint]).

6. kép Felkészülés Mulian pokoljárására.
Mulian és a résztvevők áhítattal hallgatják a szútramagyarázatot.
(a szerző saját felvétele)

Az oltár-aszthalokon a szokásos felajánlások kaptak helyet, valamint az írányoknak megfelelő „rituális rezümék”. Az aszthalok külső oldalainál a földre fehér krétaporral Fialat Li a pokol 18 bugyrát rajzolta fel.⁶⁴ Egy-egy bugyor kb. 40 cm nagyságú volt, épp elég arra, hogy egy átalagos lábfej keresztben elérjen rajta. Ezeken keresztül vonultak ugyanis később a szertartás résztvevői, mintegy megelevenítvén, újraélvén Mulian túlvilági utazását.

A tér másik oldalán, a nagy fával szemben, a Föld Ura csarnokának bejáratánál, a teraszon két oltár-aszthalt állítottak fel egy-egy padra állítva, hogy így magasabbak és kényelmesebbek legyenek. A szútramagyarázó és a liturgikus szöveget éneklő két mester később itt foglalt helyet, és innen végezte a szertartást. A szertartás a két színhelyen felváltva zajlott: amikor a hívek a pokolbéli utazáson vettek részt, a szövegek recitálása a teraszon lévő oltár-aszthaloknál szünetelt; és fordítva: amikor a hívek befejezték az utazást, a két mester oltár-aszthalához járultak, hogy tovább hallgassák a történetet.

A Föld Ura csarnoka mögötti udvaron gyülekeztek a hívek. A ruhájukra kitűzött szám alapján mindenki könnyedén megtalálta a helyét a három csoportra osztott tömegben. A csoportvezetők kezükben egy-egy csoportszámot jelző rudat fogtak. A szerzetesnő is még egyszer elmagyarázta a rájuk váró

⁶⁴ A helyszüke miatt valójában 16 bugyor került felfestésre a rituális téren. Liu Kan elmondása szerint ez még kevesebb is lehet, ha a rendelkezésre álló tér még kisebb.

rituális utazás menetét. A Guanyin csarnok teraszán Liu mester az utolsó utasításokat adta csapatának, a csarnokban „öreg Liu” testébe nemsokára maga Mulian is leszállt közénk. Egy adatközlőm korábban azt mondta, hogy ha a Muliant megjelenítő specialista kopasz fejjel jelenik meg – vagyis ha a haját is felajánlja Mulian hú megjelenítése érdekében –, az ünnepség nagy költségekkel jár a megrendelő közösség számára.

Fél 8-kor a Guanyin csarnokban kezdetét vette Mulian pokoljárása. A szertartást a később tanátadói szerepet játszó Liu mester és a helyi fiatal Yang mester nyitották meg, teljes ünnepi öltözetben (sárga köntös, piros palást, fehér fejfedő, buddhista fejkorona). Fiatal Li és Öreg Liu fia, Liu Anda, zenei kísérlőként voltak jelen; Mulian szerepében Öreg Liu lépett a rituális színpadra; míg Mulian kísérőjét Liu Kan jelenítette meg.

Az előadás során négy szövegkönyvet használtak: a már részletesen bemutatott kettőn kívül⁶⁵ a *Yujia tan qian chi yu ke* 瑜伽壇前勅獄科 (Szerartásos szöveg a pokolnak adott parancsokról a jóga-oltár előtt) és a *Fojiao fang deng fang she ke* 佛教放燈放赦科 („Szerartásos szöveg a lámpások elhelyezéséről és a bűnök alóli feloldozásról a buddhista [tanok szerint]) címűeket.

Ezen az estén Mulian a halottak poklának (*si yu* 死獄) kapuit nyitotta meg, majd elindult anyja keresésére. Azonosulva vele és szerepével, az őt libasorban követő hívek mindegyike saját anyja „keresésére indult”, amelynek végén – megtalálva és megmentve őt – megválthatta az elhunytat szenvedésétől. A pokol jellegére és a kollektív összetartozásra a Mulian ónbotjából lelógó hosszú fehér vászoncsík utalt szimbolikusan, amelyet először a „jeles szereplő” névtáblát viselő néhány hívő közül a legidősebb asszony fogott a kezébe, majd őt – a megfelelő számsorrendben – követték a többiek is.

A Guanyin csarnokból Mulian kivételével mindenki átvonult a rituális színtérre: először a zenészek, nyomukban a szerartásvezetők, majd a hívek következtek. A nagy fa melletti másik terebélyes fán papírmásé figurák, a „hét csillag lámpása” (*qi xing deng*) és a „kilenc lótusz-mécses” (*jiu lian deng*) lógtak, amelyek állandó kellékei a helyi temetéseknek. A menetet Yang mester vezette, az óra járásának megfelelően haladva; minden oltár-asztalnál elrecitált egy részt. Az őt irányt szimbolizáló terek körbejárása alatt Liu mester – a nyugati oltár-asztalnál – felolvasta a szerartáshoz tartozó „rituális rezümét”, amit aztán az égetőbe tettek. Innentől a tér bejárását már csak a szerartásvezetők végezték, a hívek egy csoportba gyűlve figyelték az eseményeket.

⁶⁵ *Fo shi Mulian dui ji ke* 佛氏目連對偈科 („A Buddha nemzetségéhez tartozó Mulian [megmenti anyját a pokolból] liturgikus párbeszédés szövege”); *Fo shi Mulian jiang jing ke* 佛氏目連講經科 („A Buddha nemzetségéhez tartozó Mulian [megmenti anyját a pokolból] szútramagyarázata”).

Az irányok bejárása alatt Öreg Liu beöltözött Muliannek a Guanyin csarnokban, ahonnan – mint örök kiindulási pontból – elindult a rituális színre. Szerzetesi öltözékben (mezítláb, sárga köntösben, piros palástban, kopaszon), kezében a korábban már megidézett és varázserővel rendelkező botjával, illetve lótusz-mécsessel (*lianhua deng*) érkezett meg a hívek és az öreg szerzetes színe elé. Ekkor a két szertartásvezető (Liu mester és a helyi Yang) a teraszra ült az oltár-asztaloknál, s hol szimultán, hol egymást váltva adták elő a történetet: Liu mester a liturgikus szöveget énekelte, fiatal Yang pedig a szútramagyarázó szöveget (*jiangjingke*) recitálta.

Mulian megérkezése után nem sokkal Liu Kan mint Mulian kísérője (*Lingyu*) – sárga köntösben, piros palástban és a „drágaköves” buddhista koronával a fején – egyik kezében csengővel, másikban a szöveggönyvvel és az ünnepség zászlójával, rituális útjára indította a pokoljáró menetet. A sorban öt Mulian követte, akinek az ónbotjáról lelógó hosszú fehér vászoncsikot a *cheng shouk* legidősebb asszonya fogta, majd sorszám szerint sorban a többi asszony következett. A menet keletről kiindulva, az óramutató járásával megegyező irányban (kelet, dél, nyugat, észak) haladt végig a pokol bugyrain. Minden iránynál egy-egy kapunyitásra került sor. Ekkor a menet megállt, Mulian a földet háromszor megdöngötte a botjával, majd a földre írt valamit vele; kísérője pedig a szöveggönyv megfelelő részét recitálta. A menet ezután tovább folytatta útját a következő kapuig. A pokoljárásnak akkor lett vége, amikor az összes irányt ilyen módon megnyitották.

A négy irányt szimbolizáló oltár-asztalok közül kettő (a keleti és a nyugati) lábánál, egymással átellenben, két papírmásé figura: egy kutya és egy kígyó volt elhelyezve. Mint már korábban említettük, a két figura egyértelmű képi utalás a történetre. Az útjukat járó hívek az e két állat mellett elhelyezett edényekbe aprópénzt dobáltak, amelyek révén visszafizették születésük költségeit a pokol kincstárába.

A pokoljárás során a menet egy alkalommal rövid időre megszakadt: a hívek Liu mesterék elé járultak a tan további részének meghallgatására. Ennek vége után a pokoljárás újra kezdődött, s a hívők végigjárták a pokol még hátralévő bugyrait.

A hangulat a pokoljárás során – jóllehet fegyelmezett keretek között zajlott – vidám és felszabadult volt. A hívők a földre rajzolt pokolbéli bugyrokra ráléptek, nem figyelték, hol végződik az egyik, s hol következik a másik; nagy átéléssel haladtak keresztül a Mulian által megnyitott pokolbéli bugyrokra. A szertartásvezetők szavait áhítattal hallgatva, utasításainak maximálisan alárendelve magukat, szinte gyermeki örömmel tettek eleget legfőbb kötelességüknek: pokolban szenvedő anyjuk megmentésének, a gyermeki hála és tisztelet lerovásának. A rítus – mint mindig – a Guanyin-oltárnál ért véget, ahova

Mulian a történet újbóli eljátszása után visszavonult, a hálájukat százféle módon kifejező résztvevők seregének kíséretében.

1. nap / 6. fázis: *An wei su tan* 安位宿壇 / „A meghívott istenségek és a rituális tér lecsendesítése” (21.35–21.50)

ÖSSZEFOGLALÁS

Végezetül röviden összefoglalom a Liu mester vezette tengchongi Tíz Király ünnep struktúráját és fő jellemzőit.

A hétnapos szertartás kora reggeltől este 10 óráig kis szünetekkel folyamatosan zajlott, egy-egy nap legkevesebb hat, legfeljebb nyolc fázisból állt; összesen 49 fázist írtam le, ezek mindegyikének volt émikus neve. Az egyes napokat mintegy keretbe foglalták az első és utolsó, az oltárnyitó és az istenségeket „lecsendesítő” fázisok. Ezek voltak minden egyes nap első és utolsó fázisai, amelyek az első hat nap alatt megegyeztek egymással; a hetedik nap csak annyiban különbözött tőlük, hogy akkor az istenségeket nem „lecsendesítették”, hanem – megköszönve jelenlétüket – véglegesen elküldték őket „haza”. Ez a „haza” minden istenség esetében lakó-, illetve kultuszhelyüket (a Nap, a Hold, a Föld, a Víz, a Pokol, a Nyugati Paradicsom stb.) jelentette.

Az egyes napok legfontosabb fázisai szinte mindig estére estek; ezek voltak minden kétséget kizárólag az egyhetes ünnepségsorozat legkiemelkedőbb, legdrámaibb eseményei, csúcspontjai. Ilyenkor került sor a rituális drámák előadására (Mulian pokoljárására [1/5], a Vértó megelevenítésére [2/7], a hídon való átkelésre [6/2], az árva szellemek megmentésére [6/5]), vagy az azokhoz kapcsolódó egyéb szertartásokra: iránymegnyitó szertartásokra [1/3, 3/6, 4/6], a holt lelkek fogadására [2/2]) és végső útjukra bocsátására [7/6], a lótusz-mécsesek elúsztatására [5/5]). Ezeken az alkalmakon a résztvevők nagy számban és aktívan vettek részt a szertartásban.⁶⁶ Az esti időpont alól mindössze két

⁶⁶ Az aktivitás fokát három csoportba soroltam. Passzívnak tekintetem a résztvevőket, ha a szertartás végzésében semmiféle módon nem vettek részt, tehát amikor a specialista – a résztvevők jelenlétében – egyedül végezte a szertartást (1/1, 1/2, 1/4, 1/6, 2/1, 2/4, 2/8, 3/1, 3/2, 3/3, 2/8, 3/1, 3/2?, 3/3?, 3/8, 4/1, 4/3, 4/4, 4/5, 4/8, 5/1, 5/2, 5/3, 5/4, 5/7, 6/1, 6/3, 6/6, 7/1, 7/3, 7/5). Az „aktív” tekintett állapotban két fokozatot különítettem el: *a)* típusnak azt tekintetem, amikor a hallgatóságnak csak kis része vett részt a szertartásban, vagy amikor kizárólag a szokásos áldozati ajándékok bemutatására, a „rituális rezümék” (*wenshu*) felajánlására, a papírpénzek elégetésére, a füstölők meggyújtására stb. került sor (2/3, 2/5, 2/6, 3/4, 3/5, 3/7, 4/2, 4/7, 5/6, 6/4, 7/2, 7/4). *A b)* azaz „aktív” fokozat felsorolását lásd fent.

kivétel volt: a holt lelkek fogadása, amellyel a 2. nap, illetve a hídon való átkelés, amellyel a 6. nap indult.⁶⁷

E legfontosabb fázisokhoz, a rituális drámákhoz kapcsolódtak a tanulmány elején részletezett tárgyi kellékek: képek (1/3, 1/5, 2/7, 3/6, 4/6), „Fénylő gyöngyökkel ékes ónbot” / „Mulian ónbotja” (1/5, 2/7), lótusz-mécsesek (1/5, 2/2, 2/7, 5/5, 6/5), a „kilenc lótusz lámpása” (1/5), kutya (1/5), kígyó (1/5), fehér darvak (1/5), arany-/ezüsthely (1/5), pagoda (1/5), a Vértó hídja (2/2), a „hét csillag lámpása” (1/5) – nem tekintve itt most külön „tárgyi kelléknek” az áldozati ajándékokat, a papírpénzeket, az ösöknék szánt szimbolikus használati cikkeket, a füstölőket, a „rituális rezüméket”, továbbá az oltárokat, a rituális színhelyt megelevenítő hidat stb. Összesen két olyan fázis volt, amikor nem volt „kellés” (a hídon való átkelés [6/2]; a holt lelkek végső útra bocsátása [7/6]). Vagyis a rituális kellékek *mindegyike* a „drámai fontosságúnak” megnevezett fázishoz kapcsolódik!

A szertartásvezetők ruhájának díszessége – e kiemelt fontosságú fázisokon éppúgy, mint a hétnapos ünnepség egészében – egyenes arányban állt az adott fázis fontosságával. A csúcspontokon a legpompázatosabb, drágaköves buddhista fejkoronát [d] típus] csak Mulian pokoljárása (1/5), a Vértó megelevenítése (2/7) és az „árva szellemek megmentése” (6/5) rítusának során viselte valamelyik szertartásmester. Az egyszerű buddhista fejkorona [c] típus] ugyancsak Mulian pokoljárása (1/5) és a Vértó megelevenítése (2/7), illetve a hídon való átkelés és körmenet (6/2) során volt használatban. A buddhista fejkoronák nélküli piros palástot [b] típus], mint megkülönböztető jelet az iránymegnyitó (3/6, 4/6) szertartásoknál, valamint a lótuszmécsesek elúsztatásánál (5/5) használták. Végezetül a legegyszerűbb ruhát [a] típus] az egyik iránymegnyitó fázisnál (1/3), az elhunyt lelkek fogadásánál (2/2), valamint végső útjukra bocsátásánál (7/6) használták. Ezen felül az itt nem részletezett egyszerűbb fázisoknál 12 alkalommal viseltek a) típusú egyszerű ruhát; 13 alkalommal b) típusút; valamint két alkalommal („Az elszámoltatás megkezdése és [Dizang bódhiszattva] tiszteletteljes meghívása” [3/5] és „A szülői kegy viszonzásának lámpása” [3/7]) c), illetve egy alkalommal a („Hosszú élet kérése” [4/3]) d) típusút.

Itt magyarázatra szorul az, hogy egyrészt miért viseltek c) és d) típusú (drágaköves) buddhista fejkoronát általam „egyszerűbbnek” nevezett rítusok során, illetve, hogy fordítva: a csúcspontok esetében miért nem viseltek mindig azokat: a megoszlás fele-fele arányú volt [három alkalommal d), három alkalommal c), három alkalommal b), és három alkalommal a) típusú ruhát visel-

⁶⁷ Számsorrendben az általam „csúcspontnak” nevezett fázisok tehát a következők voltak: 1/3, 1/5, 2/2, 2/7, 3/6, 4/6, 5/5, 6/2, 6/5, 7/6 – összesen tíz tétel.

tek.] Az előbbi kérdéssel kezdve „A szülői kegy viszonzásának lámpása” [3/7] esetében a tanátadó forma, amelyben a fázis zajlott, kézenfekvő magyarázattal szolgál arra, hogy miért került sor itt a legpompázatosabb, d) típusú öltözék viseletére. Ez a 3/7 fázis ugyanis – Mulian pokoljárásán és a Vértó megelevenítésén kívül – az egyedüli olyan rész, ami tanátadó formában zajlott. „Az elszámoltatás megkezdése és [Dizang bódhizattva] tiszteletteljes meghívása” [3/5] esetében ugyancsak egyértelműnek tűnik a legfontosabb viselet, tekintettel arra, hogy Dizang az egész ünnep legfontosabb istensége; yunnani elképzelések szerint ráadásul Mulian – megvilágosodása után – Dizang bódhizattvává válik. Az egyedüli eset, amit jelenlegi tudásom szerint nem tudok megmagyarázni, a „Hosszú élet kérése” [4/3] esete.

Ami a kérdés második részét illeti, a 1/3, 2/2, 3/6, 4/6, 5/5, 7/6 fázisok ugyan, ami a rítusban résztvevők számát és aktivitását illeti, valóban csúcspontok voltak, mégis inkább a drámai színjáték kiegészítő, előkészítő részeinek tekinthetők: az 1/3, a 3/6 és a 4/6 iránymegnyitó szertartások, az 5/5 a lótusz-mécsesek elúsztatása, a 2/2 és a 7/6 a holt lelkek fogadása, illetve végső útjára bocsátása.

A szertartásban részt vevő specialisták száma ugyancsak a fázis fontosságát jelezte: huszonhét alkalommal összesen egy (1/1, 1/3, 1/6, 2/2, 2/3, 2/5, 2/8, 3/1, 3/8, 4/1, 4/2, 4/3, 4/6, 4/8, 5/1, 5/2, 5/5, 5/7, 6/1, 6/4, 6/5, 6/6, 7/1, 7/3, 7/4, 7/5, 7/6), tizenöt alkalommal két specialista volt a színen (1/2, 1/4, 2/1, 2/6, 3/4, 3/6, 3/7, 4/4, 4/5, 4/7, 5/4, 5/6, 6/2, 6/3, 7/2); két alkalommal három (2/4, 3/5), három alkalommal pedig négy (1/5, 2/7, 5/3).

Itt hasonló kérdések merülnek fel, mint az előző esetében: miért van *három* szertartásvezető a 2/4 és a 3/5 fázisnál, illetve *négy* az 5/3 esetében: „Az elszámoltatás megkezdése és [Dizang bódhizattva] tiszteletteljes meghívása” [3/5] esetében a magyarázatot az előbb már láttuk. A 2/4 („A leszálló szentek megszólítása [avagy a három drágaság, a Buddha, a Tan és a szangha meghívása]”) esetében a hármas szám valószínűleg párhuzamba hozható a „*három* drágasággal”, s ez indokolja a három specialista részvételét, akik a fázis végén buddhista kéztartással köszöntötték egymást, meghajolva. Végezetül a *Sheng zuo yan ke* „Bíráskodás” (5/3) fázis Liu Kan elmondása szerint az ünnepség *elengethetetlen* része, amelyet a Tíz Király rituális terén mindenképp meg kell jeleníteni. Ez még akkor is így van, ha a specialisták által viselt ruha ezt kivételesen nem hangsúlyozza.

Végezetül érdemes megvizsgálni a résztvevők által viselt speciális ruházat fontosságát jelző szerepét is. A „Vértó megjelenítése” (2/7), a „Tíz Király lámpásának meggyújtása” (4/6), a „A buddhisták áldoznak minden mennyek istenségeinek” (4/7), „Drágalátos bűnbánati ima a Tíz Királyhoz” (5/4), „A [vallatás] lámpásainak elhelyezése” (5/5), „A böjti oltár-asztal felállítása” (5/6), *Shang biao* „Talizmán felajánlása” (6/3), „Az árva szellemek megmen-

tése” (6/5) továbbá – a később megmagyarázandó okok miatt itt most elkülönített – 6/2 fázisokban (A hídon való átkelés és a körmenet) a résztvevők halotti ruhájukban – azaz abba a ruhába öltözve, amelyben haláluk után el fogják temetni őket – jelentek meg a színen. E ruhák leginkább sötétkék vagy fekete vászonzól, esetenként sötétebb tónusú, krizantémmal díszített selyemből készültek, fejükön résztvevők sötétkék sapkát vagy fejfedőt viseltek. E fázisok döntő többsége a holt lelkekkel (5/5), a Pokollal (2/7, 6/5), a Pokol Tíz Királyával (4/6, 5/4, 5/6) a Mennyel, ahova a jó halottak juthatnak (4/7) áll kapcsolatban. Magyarázattal egyedül a 6/3 fázisra nem tudok szolgálni; valamint kérdés, hogy Mulian pokoljárása során viszont miért nem viselték a halotti ruhájukat? Ez utóbbira valószínű magyarázat az, hogy az összes fázisban elhunyt szüleik mellett saját magukért, önnön megváltásukért is végzik a szertartást; Mulian pokoljárása során azonban kizárólag elhunyt szüleikért szállnak a pokolba, Mulian vezetésével. Ebben az egyedüli esetben tehát saját maguk halála és megváltása nem forog kockán, itt a szülőtisztelő gyermek szerepében vannak jelen.

A hídon való átkelés és körmenet (6/2) fázisát azért választottam külön a többitől, mert ennek során a hívek a halotti ruhájuk fölé széles piros anyagot (takarót vagy pokrócot) kötettek keresztbe magukon. Ennek szimbolikája világos: a halálhoz kapcsolódó *yin* 陰 elemeknek az élet piros színe általi visszajára fordítása, azaz a *yang* 陽 elem túlsúlyba hozása.

Összefoglalóan mindezek alapján leszögezhetjük, hogy a tengchongi Tíz Király ünnep struktúra szempontjából rendkívül feszesen felépített szertartáseggyüttes, amelyben az egyes fázisok meghatározott sorrendben épülnek egymásra.

A struktúra részleteinek bemutatásán és elemzésén túl az elmondottak további fő eredményét abban látom, hogy az általam felfedett struktúra iránymutatásul szolgálhat néhány, a szakirodalomban eddig nem gyakran tárgyalt textuális kérdéshez. Láttuk, hogy a hétnapos ünnepsorozat során több mint ötven (!) különböző szöveggönyt használtak.⁶⁸ Láttuk azt is, hogy e szöveggönyvek meghatározott fázisokhoz illeszkedtek, amelyek akkor és csak akkor voltak használatban. Ez világosan mutatja, hogy a szertartás struktúrájában a szöveggönyveknek pontosan meghatározott helyük van – azaz nem mindegy, hogy melyik melyik *után* vagy *előtt*, milyen sorrendben következik egymás után. Ebben az ötvenet is meghaladó szöveggörpuszban elkülöníthető egy olyan szövegcsoport, amely Mulian személyéhez köthető. E szövegek a fentiek

⁶⁸ A pontos számot azért nehéz megadni, mert néhány alkalommal szöveggönyv nélkül recitáltak.

értelmében szintén meghatározott sorrendben követik egymást. Ezt a szövegcsoportot a továbbiakban Mulian-csomagnak nevezem.

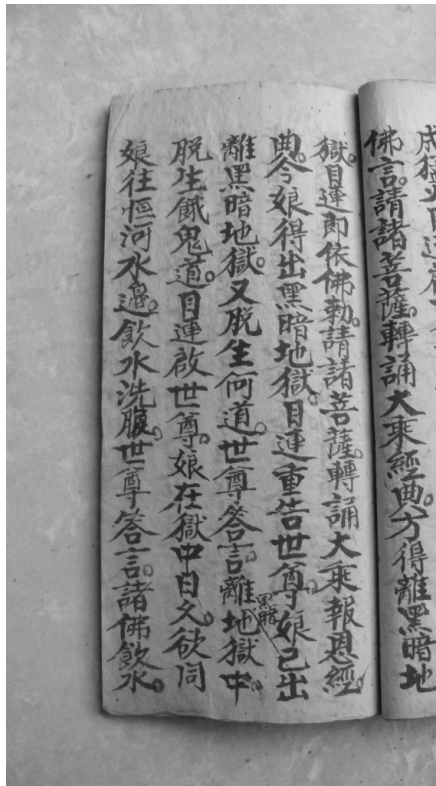
A Mulian-csomag „előjátékának” az 1. nap. 4. fázisa során előadott *Shi shi tan qian qing xi ke* 釋氏壇前請錫科 („Szerartás Buddha oltára előtt: [Mulian] könyörgése önbotért”) szöveget tartom, amelyben a szerartásvezetők lehívják az önbotot, amelynek segítségével Mulian megnyithatja majd a pokol kapuit. Ezt követően Mulian pokoljárásának újbóli eljátszása révén (1. nap / 5. fázis) a résztvevők megmentik anyjukat a pokolbéli szenvedésektől. Majd a *Vértó-szútra* történetének (*Yujia tan qian xue hu jiangjing ke* 瑜伽壇前血湖講經科 [„A Vértó-szútra szútramagyarázata a jóga-oltár előtt”]) megelevenítésével (2. nap / 7. fázis) saját rossz karmájuktól szabadulhatnak meg. A *Yujia tan qian baoen ran deng ke* 瑜伽壇前報恩染燈科 („A szülői kegy viszonzásának és a mécses gyújtásának szerartásos szövege a jóga-oltár előtt”) szöveg előadásán keresztül (3. nap / 7. fázis) a résztvevők ez után a szülői kegy viszonzásáról hallgatnak tanbeszédet. A *Fo shuo Baoen jiu ku fa chan* 佛說報恩救苦法懺 („Litánia a szülői kegy viszonzásáról és a szenvedéstől való megszabadulásról, ahogy a Buddha mondotta”) (4. nap / 5. fázis) során ugyancsak a szülői kegy viszonzásáról és a szenvedésektől való megszabadulásról hallhatnak. A szövegcsoport utolsó tagjának a *Yujia tan qian xue hu shi zhuan ke* 瑜伽壇前血湖十轉科 („A Vértó [körüli] tízszeres körbekerülés szerartásos szövege a jóga-oltár előtt”) című szöveggel tartom, amelyet az 5. nap 2. fázisa során recitáltak. Mulian alakja ebben a *zhuan* típusú szöveggel jelenik meg utoljára. Amennyiben Mulian történetének az egészére kívánunk koncentrálni, ez után nem szabad kizárólag Mulian pokoljárására figyelni. Ezek a szövegek alkotják a csomagot, a csomag egésze összetartozik, egységét a jelenleg is élő gyakorlat bizonyította a számunkra.

A Mulian-csomag ráadásul nemcsak önmagában képez több szöveggel álló szöveggörpust, hanem egy még ennél is nagyobb egységnek, a *Baoen*-csomagnak is része. Nevezetesen – kutatásaim nyomán most már – közvetlen kapcsolatba is hozható a Mulian-csomag szövegeinek központi alakja, vagyis maga Mulian, a három fő szöveggel álló *Baoen*-csomag egy másik meghatározó tagjával, a *Da fangbian fo baoenjing* („Szútra a szülői kegy viszonzásának nagy ügyes eszközeiről Buddha tanítása szerint”).⁶⁹

Mi is ez a szövegszerű összefüggés két, eddig különálló görpusznak tekintett csomag között? A *Fo shi Mulian jiang jing ke* 佛氏目連講經科 („A Buddha nemzetségéhez tartozó Mulian [megmenti anyját a pokolból] szútramagyarázata”) szöveggel (7. kép) Mulian pokoljárásának a vége felé

⁶⁹ Ez utóbbi szöveggörpusz tudomásom szerint Yunnanban kizárólag Liu mester repertoárjában szerepel napjainkban.

Mulian ismét felmegy az Égbe, hogy Buddha további segítségét kérje anyja megmentésére. Ekkor Buddha elrendeli, hogy hívja össze a bódhiszattvákat és recitáljon mahájána szútrákat. Csak így, ezek révén mentheti meg anyját a sötét pokolból. Mulian ekkor összehívja a bódhiszattvákat, és a „*Dasheng baoenjing*” 大乘報恩經 („Mahájána szútra a szülői kegy viszonzásáról”) szövegét recitálják. Idézem a szöveget: „Mulian így szólt a Világok Tiszteltjéhez: »Édesanyám hogyan hagyhatná el a sötét poklot?« Buddha ekkép felelt: »Hívd össze a bódhiszattvákat, és recitálják a nagy mahájána szútrákat. « ...” [Mulian] összehívta a bódhiszattvákat, hogy a mahájána *Baoenjinget* recitálják” (目連啟世尊: 『我娘如何得離黑音地獄?』 佛言: 『請諸菩薩, 轉誦大乘經典。 ...』 請諸菩薩, 轉誦大乘報恩經).

7. kép *Fo shi Mulian jiang jing ke* 佛氏目連講經科
(„A Buddha családjához tartozó Mulian [megmenti anyját a pokolból] szútramagyarázata”)
szöveggönyv

Készült: 2012. december 25.

Jelenlegi ismereteim szerint nincs más egyéb szövegvariáns, amelyekben *konkrétan* meg is nevezték volna azt a szöveggönyt, amelynek recitálása kulcsfontosságú Mulian anyjának megmentésében. Ennek köszönhetően – az általam a terepen lefényképezett és itt bemutatott szöveggönyv tanúsága szerint – a *Baoen*-csomag két legjelentősebb szövege bizonyíthatóan kapcsolatban áll egymással, és egyetlen nagy szövegcsomag részét képezi.

ELSŐDLEGES FORRÁSOK

Foshi Mulian jiang jing ke 佛氏目連講經科 [kézirat]

Shishi tan qian qing xi ke 釋氏壇前請錫科 [kézirat]

HIVATKOZOTT SZAKIRODALOM

- Eriksen, Thomas Hylland (Karádi Éva, Varró Zsuzsa ford.) 2006. *Kis helyek – nagy témák. Bevezetés a szociálanropológiába*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Geertz, Clifford 2001². *Az értelmezés hatalma: Antropológiai írások*. (Vál. Niedermüller Péter) Budapest: Osiris Kiadó.
- Kalmár, Éva 2010. *Mulian megmenti anyját. Kínai buddhista pokoljárás-historia*. Budapest: Syllabux Könyvkiadó.
- Mair, Victor H. 1989. *T'ang Transformation Texts: A Study of the Buddhist Contribution to the Rise of Vernacular Fiction and Drama in China*. Cambridge: Harvard University Press.
- Teiser, Stephen F. 1996² [1988]. *The Ghost Festival in Medieval China*. New Jersey: Princeton University Press.